

ΚΑΛΗΜΕΡΑ

4/2023

Γιορτάζουμε 28
Οκτωβρίου 1940

Η Καλημέρα εκδίδεται με την οικονομική υποστήριξη του Υπουργείου
Πολιτισμού της Γαλλίας.
Tento časopis je vydáván za finanční podpory Ministerstva Kultury ČR.

MINISTERSTVO
KULTURY

Μαθαίνουμε ελληνικά

EDITORIAL

Περιοδική έκδοση της ΕΚ Πράγας

Εκδότης / Vydavatel:
Ελληνική Κοινότητα Πράγας / Řecká obec Praha

Σύνταξη / Redakční rada:
Tassula Zissaki-Healey, Virginia Mpouta,
Michalis Laso, K. Bošková

Αλληλογραφία / Korespondence:
Řecká obec, Vcelova 3, 120 00 Praha 2

facebook/Ελληνική-Κοινότητα-στην-Πραγα

E-mail:
tassula.healey@gmail.com (ΕΚ Πράγας)

Web:
<http://www.ropraha.eu>

Λογαριασμός ΕΚ Πράγας
Česká spořitelna, Praha 1,
č.ú.: 1928830399/0800

Εκτύπωση / Tisk:
GRAFIKSHOP
Bubenská 1477/1, 170 00 Praha 7

Συνδρομή

Beneficiary:
Řecká obec Praha, Vcelova 3, 120 00 Praha 2,
Prague - Czech Republic

Beneficiary Bank:
Česká spořitelna a.s., Pobočka Praha 1,
Václavské nám. 16, 110 00 Praha 1,
Prague - Czech Republic
IBAN: CZ80 0800 0000 0019 2883 0399
BIC (SWIFT): GIBACZPX

Στο τελευταίο τεύχος του περιοδικού μας για το 2023, θα διαβάσετε για τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας για μικρούς μαθητές και για την δασκάλα μας Βιργινία Μπούτα. Σας παρουσιάζουμε τη ζωγράφο, τραγουδοποιό, στιχουργό, παιδί πολιτικών προσφύγων, Σοφία Προύσαλη και την έκθεση που πραγματοποίησε στην Πράγα 6, Lankou 3, στη γκαλερί της μεγάλης φιλέλληνας και φίλης της Κοινότητάς μας, Λεόνας Μπουργιέτοβα. Ένα υπέροχο κοντσέρτο κλασικής μουσικής πραγματοποιήθηκε στη μεγάλη αίθουσα του Δήμου της Πράγας 2, στο οποίο παρουσιάστηκαν τα ταλέντα των εθνικών μειονοτήτων στην Πράγα. Τη δική μας μειονότητα αντιπροσώπευσαν με το δικό τους ταλέντο η Έλλη Αλωνεύτου, mezzosoprano (Ραβέλ στα ελληνικά και Χατζιδάκι), στο πιάνο η καθηγήτρια Ουρανία Μενελάου. Όπως κάθε χρόνο και φέτος η Πρεσβεία της Ελλάδας έλαβε μέρος με μεγάλη επιτυχία στο φιλανθρωπικό φεστιβάλ, το οποίο οργανώνει η 'Diplomatic Spouses Association'. Η Κοινότητά μας συμμετείχε με το χορευτικό συγκρότημά μας 'Ακρόπολις' και όπως πάντα χειροκροτήθηκε θερμά από το κοινό. Με μεγάλη επιτυχία, επίσης, γιορτάσαμε την εθνική γιορτή μας, στην οποία για πρώτη φορά παρουσιάστηκαν οι μικροί μας μαθητές με τις γαλανόλευκες και τον πρώτο παραδοσιακό χορό που είχαν χρόνο να μάθουν μέσα σχεδόν σε ένα μήνα. Στη στήλη Από την Ελλάδα για την Ελλάδα θα διαβάσετε για τη μεγάλη έξοδο των Ελλήνων από την Ανατολική Θράκη το 1922. Στη στήλη Βιβλιοπαρουσίαση σας παρουσιάζουμε το βιβλίο του Νίκου Αγγελίδη, 'Ρίζες' αφιερωμένο στον πατέρα του δημοσιογράφου των Ελλήνων της Αμερικής και για πρώτη φορά σας παρουσιάζουμε τον μεγάλο ποιητή του αγώνα και της φτωχογειτονιάς Τάσο Λειβαδίτη. Φέτος δεν μπορούσαμε να διοργανώσουμε έγκαιρα μία εκδήλωση για να τιμήσουμε Τη Μέρα Μνήμης του Πολυτεχνείου, αλλά σύντομα θα οργανώσουμε προβολή του ντοκιμαντέρ 'Ένας Ζεστός Νοέμβρης'. Κανείς δεν πρέπει να ξεχάσει τη 17 Νοεμβρίου 1973 όταν χιλιάδες φοιτητές ξεσηκώθηκαν ενάντια στη χούντα για τη λευτεριά, δημοκρατία και ανεξαρτησία της πατρίδας μας. Δεν ξεχνάμε και τον αγώνα του παλαιστινιακού λαού που τόσα χρόνια αγωνίζεται για την Λευτεριά του. Την ιστορική αναδρομή για την εκτόπισή του θα διαβάσετε στο άρθρο του ιστορικού Α. Γκίλια.

Σας ευχόμαστε καλά Χριστούγεννα και ευτυχισμένο το 2024!

Καλή ανάγνωση! (TZH)

19 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ – 30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ: ΕΚΘΕΣΗ ΣΟΦΙΑΣ ΠΡΟΥΣΑΛΗ

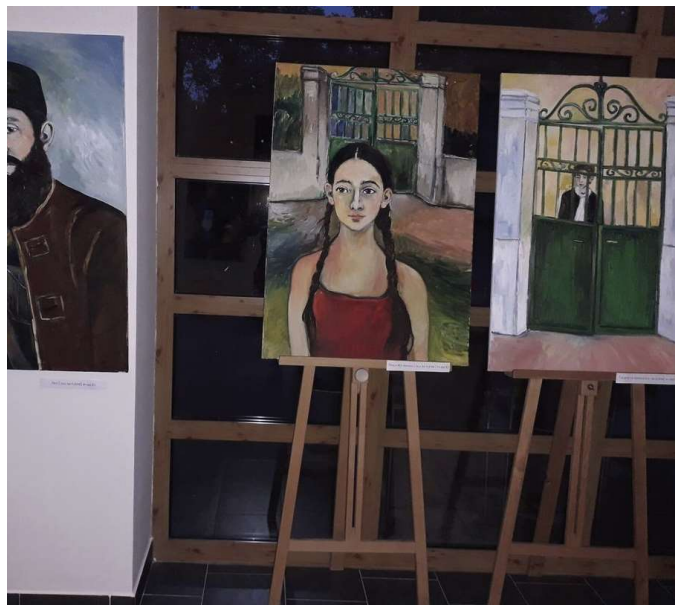
(στη φωτο δεξιά η Λεόνα Μπουργκέτοβα παρουσιάζει το έργο της Σοφίας Προύσαλη)

Μια ευχάριστη συνάντηση. Μια υπέροχη βραδιά. Μια εξαιρετική έκθεση στης Λεόνας! (Nad Lavkou 3 Praha 6). Οι πίνακες της Σοφίας μας φέρανε αναμνήσεις, σ' αυτούς είδαμε παλιούς φίλους και φίλες... Η Σοφία σα να ήθελε να ζωγραφίσει την ψυχή της, το περιβάλλον της, τις ρίζες της, τα δένδρα που την συνδέουν με την πατρίδα της Ελλάδα, το παράθυρο από το οποίο φεύγουνε τα όνειρά της με την ελπίδα ότι θα ξαναγυρίσουν μια μέρα λίγο πιο εφικτά, λίγο πιο πραγματικά. Αγαπάει, ονειρεύεται, θέλει μια ζωή όμορφη, γεμάτη δράμα, ζωντάνια. Βλέπουμε τα αγαπημένα πρόσωπά της, τις κόρες της, της αδερφής της, το άδειο πουκάμισο που έμεινε πάντα άδειο, εκείνο το φυλακισμένο προσωπάκι πίσω από τα κάγκελα, το κάθε κάγκελο που προσπαθεί να μας κλέψει τα όνειρα. Αλλά εκεί είναι και Άρης, ο Άρης μας ο Βελουχιώτης, που

μας δίνει κουράγιο και ελπίδα ότι τα όνειρα μας θα γίνουν πραγματικότητα.

Ευχαριστούμε την Λεόνα Μπουργκέτοβα, η οποία ποτέ δεν μας ξεχνάει, εμάς τους Έλληνες της Πράγας, και εκτός από όλες τις ελληνικές βραδιές με ελληνική μουσική, συναυλίες με τους υπέροχους μας τραγουδιστές, το υπέροχο ελληνικό περιβάλλον, την ελληνική κουζίνα, σήμερα φιλοξένησε τη ζωγράφο, τραγουδοποιό, ποιήτρια, μουσικό, τη Σοφία μας, τη Σοφία Προύσαλη από την Οστράβα, παιδί πολιτικών προσφύγων, κόρη του αείμνηστου Επαναστάτη Προύσαλη. Σ' ευχαριστούμε Σοφία, που ήρθες στην Πράγα και ξαναζωντάνεψαν τα όνειρά μας μέσα από τους υπέροχους πίνακές σου. Και όπως πάντα δεν έλειπε και η υπέροχη μουσική του Γιάννη Καράμπα.

30 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ: ΚΟΝΤΣΕΡΤΟ ΚΛΑΣΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ VIVA LA MUZIKA

Η Βουλγάρικη Κοινότητα της Πράγας 'Αναγέννηση' σε συνεργασία με την Ακαδημία Εθνικών Μειονοτήτων διοργάνωσε ένα εξαιρετικό κοντσέρτο κλασική μουσικής, στο οποίο παρουσιάστηκαν ταλέντα κλασικής μουσικής των μειονοτήτων της Πράγας. Βέβαια, δεν έλειπαν από αυτό το κοντσέρτο και τα δικά μας ταλέντα, η Έλλη Αλωνεύτου, mezzosoprano, του Εθνικού Θεάτρου της Πράγας,

η οποία τραγούδησε Ραβέλ (τελικά προτίμησε τον Ραβέλ αντί για τον Ντβόρζακ) στα ελληνικά και Μάνο Χατζιδάκι, με την Ουρανία Μενελάου, καθηγήτρια πιάνου, στο πιάνο. Οι δύο Ελληνίδες από την Κύπρο και μέλη της Κοινότητάς ενθουσίασαν το κοινό, το οποίο άκουσε Χατζιδάκι για πρώτη φορά. Ευχαριστούμε την Πρόεδρο της Βουλγάρικης Κοινότητας, Μαρία Ζαχάριεβα για την διοργάνωση του

κοντσέρτου και τις φωτογραφίες. Δυστυχώς, η επαγγελματίας φωτογράφος έλλειπε λόγω γρίπης... Η Έλλη Αλωνεύτου μας μίλησε για το κοντσέρτο και τη δική τους παρουσίαση: «Στις 30 Οκτωβρίου διοργανώθηκε από την Ακαδημία Εθνικών Μειονοτήτων (Akademie národnostních menšin) η συναυλία Viva la Musica. Στη συναυλία συμμετείχαν

πολλοί εξαιρετικοί μουσικοί μεταξύ των οποίων οι εκπρόσωποι της Ελληνικής Κοινότητας Πράγας Ουρανία Μενελάου στο πιάνο και Έλλη Αλωνεύτου στο τραγούδι. Το πρόγραμμα περιλάμβανε συνθέσεις του κλασικού ρεπερτορίου. Η Ουρανία και η Έλλη, παρουσίασαν επιλεγμένα τραγούδια από τον κύκλο τραγουδιών Ο Μεγάλος Ερωτικός του Μάνου Χατζιδάκι, το Πέρα στο θολό ποτάμι ποίημα του Νίκου Γκάτσου από το έργο του Φ.Γ. Λόρκα Περλιμπίν και Μπελίσσα και το Μέρες του 1903, ποίημα του Κωνσταντίνου Καβάφη από την ποιητική συλλογή Ποιήματα όπως επίσης και 3 από τα 5 δημοτικά τραγούδια με καταγωγή από τη Χίο από τον κύκλο τραγουδιών “Cinq Mélodies Populaires Grecques” του Maurice Ravel, ο οποίος έντυσε ηχητικά τους λαϊκούς στίχους πριν από 116 χρόνια. Λίγα λόγια για τις ελληνικές μελωδίες. Έναυσμα για να ασχοληθεί με ελληνικής προέλευσης και έμπνευσης μουσική έδωσε στον Ravel ο φίλος του Michel-Dimitri Calvocoressi. Η έρευνα του Calvocoressi ολοκληρώθηκε μόνο με χρήση παραδοσιακών τραγουδιών της Χίου. Ο ίδιος διδασκε φωνητικά τα κομμάτια στην Louise Thomas-set και αυτή ζήτησε να προστεθεί συνοδεία πιάνου. Αρχικά τα κομμάτια παρουσιάστηκαν στους μαθητές του Calvocoressi κι έπειτα ζητήθηκε από τον Ravel να ολοκληρώσει το έργο με τη συνοδεία μελωδιών εμπνευσμένων από τις παραδοσιακές φόρμες των στίχων. Επηρεασμένος από την ένταση του πίνακα του Delacroix “Η Σφαγή της Χίου” του 1824 “Scène des massacres de Scio”, ο μουσικοσυνθέτης ενθουσιάστηκε με το υλικό. Ο κύκλος των πέντε τραγουδιών με τίτλο “Cinq mélodies populaires grecques” ερμηνεύτηκε στα ελληνικά στο Παρίσι (από την αρμενικής καταγωγής Mar-

guerite Babaian) και τυπώθηκε σε παρτιτούρα στη γαλλική γλώσσα το 1906. Τα τραγούδια που ερμηνεύτηκαν στη συναυλία είναι:

1. Le Réveil de la Mariée | Ξύπνησε Πετροπέρδικα

Ονομάστηκε “Η Αφύπνιση (το ξύπνημα) της Νύφης” και είναι τραγούδι του γάμου με προέλευση από τα χωριά Αυγώνυμα και Ανάβατος στην περιοχή της Νέας Μονής της Χίου. Ο ρυθμός του κομματιού είναι 4/4 και αρχικά είχε ονομαστεί “Chanson de la Mariée” (Το τραγούδι της νύφης). Ουσιαστικά δεν είναι μια ερμηνεία της νύφης, αλλά του γαμπρού που θέλει να την ξυπνήσει.

2. Là-bas vers l’église | Κάτω στον Αη Σίδερο (Ισίδωρο)

Ονομάστηκε “Εκεί στην Εκκλησιά” και είναι μια ακόμα παραλλαγή του ακριτικού άσματος της πάλης του Διγενή με τον Χάρο. Κατάγεται από τις Οινούσες της Χίου, όπου καθ’ όλη

την περίοδο της Αποκριάς τραγουδούν και χορεύουν στα σπίτια τον “Άγιο Σίδερο”. Ο ρυθμός είναι φρυγικός και η αρχική του ονομασία ήταν “Σμιχτός” με καταγωγή το χωριό Μάρμαρο. Ήταν ο μόνος χορός που επιτρεπόταν να μην κρατάνε μαντίλια οι χορευτές, οπότε άντρες και γυναίκες κρατιόντουσαν από τα χέρια την περίοδο του καρναβαλιού.

3. Quel galant m’est comparable | Ποιος ασίκης σαν κ’ εμένα
Παραφράστηκε ως “Τι γενναίος (ευγενικός) είναι αυτός σε σύγκριση με μένα”, χωρίς να χρησιμοποιηθεί αυτούσια η λέξη “Ασίκης” που είναι τούρκικη (αραβική: ασίκ= εραστής) και η αρχική της σημασία δεν είναι απλά νέος κι ωραίος (λεβέντης), αλλά εραστής ή αγαπητικός (ασίκ). Ηχητικά το παραδοσιακό αυτό τραγούδι της Χίου στο πέρασμα των αιώνων έγινε χασάπικο, καλαματιανός, συρτός χορός και ρεμπέτικο.»

4 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ: ΟΧΙ ΣΤΟ ΦΑΣΙΣΜΟ! ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΠΕΤΕΙΟΥ ΤΗΣ 28ΗΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940

Γιορτάσαμε στο ξενοδοχείο Μπέλβεντερε. Ήταν μια διαφορετική γιορτή γεμάτη εκπλήξεις. Για πρώτη φορά τα παιδιά, οι μικροί μας μαθητές της ελληνικής γλώσσας παρουσίασαν το δικό τους καλλιτεχνικό πρόγραμμα.

‘Παρέλασαν’ με τις γαλανόλευκες που είχαν φτιάξει οι ίδιοι στα μαθήματα με τη δασκάλα μας Βιργινία Μπούτα και χορέψανε τον παραδοσιακό χορό ‘Το ποδαράκι’. Χειροκροτήθηκαν από όλους μας. Φέτος, μετά από αρκετά

χρόνια, μπορέσαμε να ανοίξουμε τμήματα ελληνικής γλώσσας και για παιδιά από 3.5 μέχρι 12 ετών, σύνολο 22 παιδιά. Η άλλη μεγάλη έκπληξη ήταν το συγκινητικό βίντεο αφιερωμένο στη Μνήμη των προγόνων

μας', το οποίο ετοίμασε το χορευτικό συγκρότημα με τον Μιχάλη Λάσο και την Κατερίνα Σπάλα. Δεν έλειπαν τα δάκρυα όταν είδαμε γνωστά πρόσωπα, γονείς, γιαγιάδες και παππούδες να μας θυμίζουν το πώς και γιατί βρεθήκαμε στην πολιτική προσφυγιά, συγκεκριμένα στην Τσεχοσλοβακία, να μας θυμίζουν τις ρίζες μας. Το χορευτικό συγκρότημα της Κοινότητας 'Ακρόπολις' παρουσίασε παραδοσιακούς μακεδονικούς χορούς σε υψηλό επαγγελματικό επίπεδο. Η γιορτή μας έκλεισε, με χορούς και με πολλούς Τσέχους και ξένους φίλους της Κοινότητάς μας να συμμετάσχουν δυναμικά. Και όπως πάντα η 'αυλαία' έκλεισε με ποντιακούς χορούς.

Τη γιορτή άνοιξε η Πρόεδρος της Κοινότητας, Τασούλα Ζησάκη-Healey με το μήνυμα ΟΧΙ στο φασισμό του σήμερα όπως κάποτε είπαν οι γονείς και οι παππούδες μας στον ελληνοϊταλικό πόλεμο. Συγνηθιστός ήταν ο χαιρετισμός της καινούργιας δασκάλας από την Ελλάδα, Βιργινία Μπούτα αμέσως μετά τους στοίχους του Γιάννη Ρίτσου, 'Μικρός λαός'.

Ευχαριστούμε τους διοργανωτές της εθνικής γιορτής μας:

Τον Μιχάλη Λάσο, μέλος του ΔΣ, υπεύθυνο για το χορευτικό, χοροδιδάσκαλος, μέλος της Συντακτικής Επιτροπής του περιοδικού της Κοινότητας, 'Καλημέρα' Την Κατερίνα Σπάλα, μέλος του ΔΣ,

υπεύθυνη για τα ελληνικά και τσεχικά μαθήματα καθώς και για τα καλλιτεχνικά προγράμματα των εκδηλώσεών μας

Την Βιργινία Μπούτα, δασκάλα ελληνικών για τα παιδιά της Κοινότητας

Την Μαρίκα Μότσκοβα, υπεύθυνη για τη λαχειοφόρο αγορά και τα εισιτήρια στην είσοδο

Την Ανδρονίκη Σπάλα, Αντιπρόεδρος του ΔΣ της ΕΚ Πράγας, Ταμίας, υπεύθυνη για όλα τα οικονομικά της εκδήλωσης (και όλων των εκδηλώσεων)

Τους καλούς μας χορηγούς που δεν μας ξεχνάει: Greece Tours, εστιατόριο Όλυμπος, εστιατόριο Φίλεμα, ζαχαροπλαστείο Zavalianis Sweet, εστιατόριο Μαργαρίτα και την Πρεσβεία της Κύπρου.

Ευχαριστούμε ειδικά την Κική Κυρέζη που βρίσκεται πάντα κοντά μας όταν χρειαζόμαστε βοήθεια.

Ευχαριστούμε όλα τα παιδιά του χορευτικού συγκροτήματος 'Ακρόπολις' της Κοινότητας και τα παιδιά της ορχήστρας της Κοινότητας 'Ακρόπολις'. Άφογο!

Και βέβαια όλους τους γονείς των μικρών μαθητών που δείχνανε τόσο μεγάλο ενδιαφέρον!!!! Ειδικά ευχαριστούμε το Δήμο της Πράγας για τις επιδοτήσεις προς τον εορτασμό των εθνικών εορτασμών μας!

Ο χαιρετισμός της Βιργινίας Μπούτα:

«Μικρός λαός και πολεμά δίχως σπαθιά και βόλια για όλου του κόσμου το φωμί, το φως και το τραγούδι.»

Στίχοι γραμμένοι από τον Γιάννη Ρίτσο στις 16 Σεπτεμβρίου 1968 στο στρατόπεδο συγκέντρωσης πολιτικών κρατουμένων στο Παρθένι της Λέρου. Αποτελούν μέρος της συλλογής «Δεκαοχτώ λιανοτράγουδα της πικρής πατρίδας».

Αν και το συγκεκριμένο ποίημα γράφτηκε μεταγενέστερα της επετείου που εμείς γιορτάζουμε σήμερα, αποτελεί για μένα ποίημα μοναδικής ομορφιάς και σημασίας. Συμβολικά αντιπροσωπεύει την ελπίδα, μια ελπίδα που φωλιάζει σε έναν μικρό λαό. Και παρόλο που ο ποιητής αναφέρεται στον ελληνικό μικρό λαό με την έννοια του μεγέθους, επιλέγω να συμβολίζει για μένα, τα παιδιά. Έναν λαό δηλαδή μικρό, αλλά μικρό σε ηλικία. Εκεί βρίσκεται η ελπίδα για μένα. Στα παιδιά, που πολεμούν δίχως σπαθιά και βόλια, όχι γιατί δεν έχουν ή δεν τους δόθηκαν, αλλά γιατί έχουν βρει άλλους τρόπους να διεκδικούν τα δικαιώματά τους για φωμί, για φως και για τραγούδι. Για ελευθερία, για υγεία, για πνευματικότητα και για πολιτισμό. Τιμώ και θυμάμαι τους Έλληνες και όλους όσους χάνονται, ακόμα και σήμερα δυστυχώς, διεκδικώντας την ελευθερία τους, αλλά επιλέγω να ελπίζω ότι τα παιδιά θα βρουν έναν άλλο τρόπο. Με αυτούς λοιπόν τους στίχους, που μελοποιήθηκαν από τον Μίκη Θεοδωράκη, επιλέξαμε να παρουσιαστεί σήμερα σε εσάς το παιδικό τμήμα μουσικοκινητικής και ελληνικών παραδοσιακών χορών της Ελληνικής Κοινότητας της Πράγας. Το συγκεκριμένο τμήμα ξεκίνησε τις συναντήσεις του 6 Οκτωβρίου, μόλις

έναν μήνα πριν δηλαδή, και αποτελείται από 22 παιδιά ηλικίας 3 έως 13 ετών. Θα σας παρουσιάσει έναν χορό από την Θράκη, τον χορό «ποδαράκι» με την ενίσχυση μελών του τμήματος ελληνικών παραδοσιακών χορών ενηλίκων της ελληνικής κοινότητας. Οι σημαίες που θα κρατούν τα παιδιά είναι δημιουργίες των ίδιων και κατασκευάστηκαν στο πλαίσιο των μαθημάτων εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας που προσφέρει η κοινότητα. Υποσχόμαστε μία μεγαλύτερης διάρκειας εμφάνιση στην επόμενη επέτειο! Χαρά μας που βρισκόμαστε σήμερα εδώ μαζί σας! Εύχομαι καλησπέρα σε όλους σας!

Η δασκάλα μας...

Ονομάζομαι Βιργινία Μπούτα, είμαι 35 ετών και έρχομαι από τα Τρίκαλα Θεσσαλίας, με ρίζες από ένα χωριό της Καρδίτσας, τη Μητρόπολη (παλιά ονομασία Παλαιόκαστρο). Από την πλευρά της μαμάς μου, το χωριό μου είναι ο Αμπελώνας Λάρισας. Όπως καταλάβατε... θεσσαλικό αίμα, καθώς καλύπτω 3 από τους 4 νομούς της Θεσσαλίας! Ήρθα στην Πράγα πριν 8 μήνες έπειτα από ένα εξάμηνο στη Δανία, όπου παρακολούθησα ένα πρόγραμμα για καινοτόμες μεθόδους εκπαίδευσης βασιζόμενο στο μαθητοκεντρικό μοντέλο όπου καθηγητής και μαθητές δημιουργούν μία σχέση εμπιστοσύνης για

να συνυπάρχουν αρμονικά και να μάθει ο ένας από τον άλλο.

Οι πρώτες μου σπουδές ήταν στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Εκεί ολοκλήρωσα το πτυχίο και το μεταπτυχιακό μου στον τομέα της Μουσικολογίας και Μουσικής Παιδαγωγικής. Μέντοράς μου στα φοιτητικά μου χρόνια υπήρξε η μουσικοθεραπεύτρια κα Ψαλτοπούλου Ντόρα. Αγάπησα τόσο αυτό τον τομέα και αποφάσισα να κάνω την διετή εξειδίκευση στον τομέα της Μουσικοθεραπείας. Όμως ένιωθα την ανάγκη να γνωρίσω πολλά περισσότερα πράγματα για την

ειδική αγωγή. Ήρθε λοιπόν ένα δεύτερο μεταπτυχιακό στην Ψυχική Υγεία και ένα δεύτερο πτυχίο στην Ειδική Φυσική Αγωγή του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Εργάστηκα ως αναπληρώτρια καθηγήτρια μουσικής για 8 χρόνια στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Η τελευταία μου στάση ήταν τα Χανιά όπου και παρέμεινα για 3 χρόνια. Όμως με κούρασε η νοοτροπία και – επιτρέψτε μου να πω- η αδιαφορία του ελληνικού δημόσιου εκπαιδευτικού συστήματος για τις πραγματικές ανάγκες του μαθητή. Όταν πήρα το πρώτο μου πτυχίο, κατά τη διάρκεια της ορκωμοσίας μου υποσχέθηκα στον εαυτό μου ότι θα γίνω ένα άλλο είδος καθηγητή, διαφορετικό από τους περισσότερους που είχα. Και αυτός ο προσωπικός όρκος και η υπόσχεση που είχα δώσει στον εαυτό μου είναι μέχρι και σήμερα οδηγός μου.

Αγαπώ την εκπαίδευση πολύ, αλλά αγαπώ μία εκπαίδευση όπως την έχω ονειρευτεί εγώ. Δίκαιη για όλους. Ο στόχος μου είναι να αγαπήσουν οι μαθητές εμένα και να με εμπιστευτούν για να τους κατευθύνω στα πράγματα που γνωρίζω και, τόσο πολύ, αγαπώ να προσφέρω. Αν τα καταφέρω, έχω κερδίσει.

Τα παιδιά του 'σχολείου' μας με τη δασκάλα Βιργινία και τα παιδιά του μεγάλου χορευτικού μας

12 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ: ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ

Η Πρεσβεία της Ελλάδας στην Πράγα έλαβε και φέτος μέρος στο φιλανθρωπικό φεστιβάλ που διοργανώθηκε από το "Diplomatic Spouses Association" και πραγματοποιήθηκε την Κυριακή 12 Νοεμβρίου 2023 υπό την αιγίδα της Πρώτης Κυρίας της Τσεχίας κα Ενα Ραβλόνια.

Η Πρώτη Κυρία επισκέφθηκε το περίπτερό μας και μας συνεχάρη, ενώ με την παρουσία της μας τίμησε και η κα Άννα Διαμαντοπούλου, που βρισκόταν στην Πράγα συμμετέχοντας σε διεθνές συνέδριο. (fb Greek Embassy Prague)

Εκφράζουμε τις θερμές μας ευχαριστίες σε όλους τους χορηγούς μας για τις γενναιόδωρες προσφορές τους. Επίσης,

ιδιαίτερα ευχαριστούμε το χορευτικό συγκρότημα της Ελληνικής Κοινότητας Πράγας, που με τις παραδοσιακές του

στολές και τους χορούς του ενθουσίασε το κοινό!

Το χορευτικό της ΕΚ Πράγας 'Ακρόπολις' στο φιλανθρωπικό φεστιβάλ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

ΣΟΦΙΑ ΠΡΟΥΣΑΛΗ-ΚΑΛΛΙΟΤΖΗ

Της Τασούλας Ζησάκη-Healey

Η Σοφία Προύσαλη είναι εγγονή αγωνιστών της ΕΑΜικής Εθνικής Αντίστασης και μαχητών του ΔΣΕ. Κόρη του διάσημου 'κόκκινου' τραγουδοποιού, στιχουργού (όπως τον ήξερε όλη η Τσεχία) Επαναστάτη Προύσαλη, ένα από τα παιδιά που γεννήθηκε στο Μπούλγκες της Γιουγκοσλαβίας, μεγάλωσε στους παιδικούς σταθμούς, σπούδασε τεχνικός αυτοκινήτων και μουσική. Η Σοφία γεννήθηκε το 1976 στην Οστράβα Τσεχοσλοβακίας. Αποφοίτησε με άριστο βαθμό από το Λύκειο Καλών Τεχνών της Οστράβας και συνέχισε τις σπουδές της στη ζωγραφική στο Πανεπιστήμιο της Οστράβας υπό την επίβλεψη του καθηγητή Ντάνιελ Μπαλαμπάν. Η Σοφία, η μεγαλύτερη αδερφή όπως και οι δύο δίδυμες αδερφές της, Μαρία και Ελισάβετ φαίνεται να ακολουθήσαν πιστά τα 'γονίδια' του πατέρα τους με τα καλλιτεχνικά τους talenta στη ζωγραφική, μουσική, ποίηση ακόμα και στα 'ταξίδια' στη ζωή τους... Το 1986 επαναπατρίστηκε η οικογένεια στην Ελλάδα, στη Θεσσαλονίκη, ο πατέρας επέστρεψε αφού είδε ότι δύσκολα θα συνέχιζε την καριέρα του στην Ελλάδα ενώ οι τρεις αδερφές με τη μάνα τους μείνανε τρία χρόνια στη Θεσσαλονίκη με τον παππού και τη γιαγιά.

Η ζωγραφική παραμένει ένα από τα πιο σημαντικά πράγματα στη ζωή μου... Η ζωγραφική για μένα είναι η ειλικρινής έκφραση της ψυχής μου. «Όταν τελείωσα την πρώτη γυμνασίον, το 1990 ήρθε ο μπαμπάς μου και μας πείρε πάλι πίσω στην Οστράβα αφού και το παλάτι ήταν σχεδόν ανακαινισμένο. Η επιστροφή ήταν πολύ δύσκολη διότι η ζωή με τους παππούδες μου έλειπε, οι δάσκαλοι και ο τρόπος διδασκαλίας στην Ελλάδα ήταν πολύ πιο όμορφος και γενικά ήμουν ευτυχισμένη εκεί στην Θεσσαλονίκη. Τελείωσα το γυμνάσιο, το Λύκειο Καλών Τεχνών και στη συνέχεια ζωγραφική στην

Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών στο Πανεπιστήμιο της Οστράβας (Ostravská Univerzita- Katedra výtvarné tvorby), με καθηγητή τον ακαδημαϊκό ζωγράφο της Τσεχίας Daniel Balabán. Η διπλωματική μου εργασία ήταν 'Αναφορά στον Καζαντζάκη'.

Εγώ ζωγραφίζω με λαδομπογιές σε πανί ή ξύλο συνήθως, αλλά και τοιχογραφίες ή εικόνες για βιβλία. Η τέχνη μου προσπαθεί να διηγηθεί ιστορίες, που εύκολα καταλαβαίνει ο κάθε άνθρωπος. Τα θέματα των ζωγραφιών μου είναι κυρίως η αγάπη για την Ελλάδα, την φύση, τον παππού, τη μητέρα με το παιδί, τον Αϊ Γιώργη,

το χωριό στην Ελλάδα. Σήμερα εάν και ασχολούμαι με πολλά και διάφορα, εντούτοις η ζωγραφική παραμένει ένα από τα πιο σημαντικά πράγματα στη ζωή μου. Η ζωγραφική για μένα είναι η ειλικρινής έκφραση της ψυχής μου.

Τ: Ποιοι είναι οι αγαπημένοι σου ζωγράφοι;

Σ: Ανάμεσα στους αγαπημένους μου ζωγράφους είναι οι Δομίνικος Θεοτοκόπουλος, Amadeo Modigliani, Paul Gogen, Marc Chagall και πολλοί άλλοι.

Τ: Ποια είναι τα δικά σου αγαπημένα έργα;

Σ: Πάντα γίνεται αγαπημένο μου έργο αυτό, που μόλις έχω τελειώσει. Αν κοιτάξω όμως πίσω υπάρχουν κάποια που ξεχωρίζουν για μένα: το πορτρέτο του παππού, η μαμά μαζί μου στο λιμάνι, το πορτρέτο της Έλλης, το κορίτσι με το κρίνο (Μιράντα), ο Ιωάννης ο Προδρόμος. Τα θέματα μου είναι συνήθως πορτρέτα αγαπημένων ανθρώπων και οι εικόνες από αναμνήσεις της ζωής στην Ελλάδα.

Τ: Μένετε σ' ένα παλάτι, το οποίο έσωσε ο πατέρας σας από τα ερείπια που είχαν απομείνει. Όλοι νομίζουν ότι το παλάτι ήταν αυτό που βλέπουν σήμερα.

Σ: Ο πατέρας μας έσωσε κυριολεκτικά το παλάτι, ένα κτήριο του 1573, αγοράζοντας το, όταν ο Δήμος της Οστράβας αποφάσισε να το γκρεμίσει. Αυτό το 'σώσιμο', η ανακαίνιση του παλατιού στην Πορούμπα της Οστράβας, ήταν έργο ζωής για τον πατέρα μας. Με πολύ κόπο, μόχθο, το κατάφερε και σήμερα αυτό το κάποτε υπό κατάρρευση κάστρο (παλάτι) δημιουργήθηκε σε ένα πολύχρωμο μεγάλης πολιτιστικής αξίας (zamek-poruba.cz). Δούλεψε σκληρά πάνω από 25 χρόνια για να δημιουργήσει ένα χώρο άξιο σεβασμού. Και εδώ όλη η οικογένειά μας ξεκίνησε να εργάζεται. Το παλάτι εκτός από την μεγάλη αίθουσα συναυλιών αποτελείται από εκθεσιακό χώρο γιαλερί, πολλές μικρότερες αίθουσες για εκδηλώσεις, την ελληνική ταβέρνα Αγίου Γεωργίου και το ελληνορθόδοξο εκκλησάκι. Ο πατέρας μας ήθελε να προσφέρει αυτούς τους χώρους στους πολίτες της Οστράβας και σίγουρα στους Έλληνες που μένουν στην πόλη μας. Σ' αυτούς τους χώρους οργάνωσε πολλές εκδηλώσεις γιορτάζοντας την Πρωτομαγιά, γάμους για νέα ζευγάρια, ελληνικές χοροεσπερίδες, ελληνικά μαθήματα, κ.ά. Σ' αυτό το παλάτι έζησα και ζω έντονα την νοσταλγία για την πατρίδα, τον παππού, την γιαγιά αλλά παράλληλα ζω με τους θρούλους και τις ιστορίες. Όλο αυτό το περιβάλλον, επηρεάζει πολύ την ζωή μου, τις καλλιτεχνικές ανησυχίες μου και το μετέπειτα έργο μου.

Μετά το θάνατο του πατέρα μας το 2016, αποφασίσαμε να συνεχίσουμε σαν οικογένεια το όνειρό του. Με δυσκολίες φυσικά αντιμετωπίζουμε τα προβλήματα της σημερινής εποχής

για να διατηρήσουμε αυτό το τεράστιο κτήριο και να κρατήσουμε το έργο του ζωντανό. Συνεχίζουμε να οργανώνουμε συναυλίες διάσημων τραγουδιστών, εκθέσεις ζωγραφικής, γλυπτικής, μαθήματα παραδοσιακών ελληνικών χορών, μαθήματα ελληνικής γλώσσας, ρεμπέτικές βραδιές...

Τ: Μίλησε μας για τις διάφορες δραστηριότητές σου.

Σ: Στην προσωπική μου καλλιτεχνική δραστηριότητα θα ήθελα να συνεχίσω να ζωγραφίζω και να πραγματοποιώ εκθέσεις όχι μόνο στην Τσεχία, αλλά και στην Ελλάδα. Δούλεψα αρκετά χρόνια σαν δασκάλα ελληνικής γλώσσας για την Ομοσπονδία Ελληνικών Κοινοτήτων στη Τσεχία. Το ελληνικό σχολείο της Ελληνικής Κοινότητας Οστράβας για πολλά χρόνια στεγάζονταν στους χώρους του παλατιού. Σήμερα σταμάτησα να ασχολούμαι στον σημαντικό αυτό τομέα αλλά συνεχίζει το έργο αυτό η Κοινότητά μας. Με συγκινεί όταν συναντώ μεγάλα παιδιά τώρα, που ακόμα θυμούνται τα τραγουδάκια και χορούς που τους μαθαίναμε με τόση αγάπη.

Η μουσική παίζει και αυτή σημαντικό ρόλο στη ζωή μου. Σαν μικρό κορίτσι παρακολουθούσα μαθήματα πιάνου για εφτά χρόνια. Πολύ αργότερα ξεκίνησα με το τραγούδι. Πρώτα στο συγκρότημα Nisos όπου μου δόθηκε η ευκαιρία να γράφω δικούς μου ελληνικούς στοίχους. Εκεί γνώρισα υπέροχους επαγγελματίες μουσικούς και με τους περισσότερους συνεργάζομαι μέχρι σήμερα στο μουσικό σχήμα μας 'Ρεμπέτικο'. Πολύ όμορφη μουσική εμπειρία ήταν και η Χορωδία Αγίου Γεωργίου με τη φίλη μου Λάντα και την αδερφή μου Μαρία (βυζαντινή ύμνοι και παραδοσιακά τραγούδια της Ελλάδας). Εκτός από τη ζωγραφική και μουσική, διδάσκω και μεταφράζω από τα ελληνικά στα τσέχικα, μαγειρεύω στην ταβέρνα μας Άγιο Γεώργιο και μετά τον θάνατο του πατέρα μας το 2016, προσπαθώ με τη μαμά και τις αδερφές μου να διατηρήσουμε και όσο μπορούμε να συνεχίσουμε το έργο του πατέρα μας.

Τ: Τι σημαίνει η λέξη Ελλάδα για σένα;

Σ: Ελλάδα για μένα σημαίνει: πατρίδα, αγάπη, σπίτι, πανέμορφα τοπία, αρώματα, γεύσεις, πίστη, ευλογημένος τόπος, που πάντα νοσταλγώ και θα μου

δίνει πάντα έμπνευση. Η γλώσσα είναι πολύ σημαντική για μένα. Τα ελληνικά βιβλία, τραγούδια, οι συζητήσεις μέσα στην οικογένεια, με τις αδερφές μου, με τον σύζυγό μου γίνονται στην ελληνική γλώσσα και χαίρομαι για αυτό.

Τ: Πώς βλέπεις τη συνέχεια του ελληνικού στοιχείου στην σημερινή Τσεχία;

Σ: Βλέπω ότι τα πράγματα στην σημερινή εποχή είναι πολύ πιο προσωπικά, εννοώ ότι εξαρτάται στον καθένα μας το πώς θα κρατήσει την επαφή του με την Ελλάδα. Οι νέοι άνθρωποι επικοινωνούν και ταξιδεύουν πιο πολύ. Οι παλιότεροι, αυτοί οι ήρωες παππούδες και γιαγιάδες που κρατούσαν την παράδοση και μας μάθανε τόσο σημαντικά πράγματα, πολλοί έχουν φύγει και άλλοι φεύγουν σιγά-σιγά. Το έργο των ελληνικών κοινοτήτων γίνεται πιο δύσκολο σε κάποιους τομείς ενώ σε άλλους φαίνεται να έχει γίνει πιο εύκολο. Τώρα έχουμε περισσότερες ευκαιρίες να επισκεπτόμαστε την τότε 'απαγορευμένη' για μας πατρίδα. Σήμερα είναι πιο εύκολο να ακούς, να βλέπεις την Ελλάδα στα ΜΜΕ, την τηλεόραση, κ.ά. Στην Οστράβα έχουν έρθει αρκετοί νέοι Έλληνες για εργασία λόγω της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα. Πιστεύω ότι σε αρκετούς αρέσει το τσέχικο περιβάλλον και δεν φαίνεται να τους λείπει η Ελλάδα στο βαθμό που έλλειπε στους γιαγιάδες και παππούδες, στους γονείς, στους ίδιους εμάς, τα παιδιά και εγγόνια, λόγω των κλειστών συνόρων για τους έλληνες πολιτικούς πρόσφυγες του ελληνικού εμφυλίου πολέμου. Αρκετοί νέοι έλληνες μετανάστες συνδέθηκαν με την Κοινότητά μας και παίρνουν ενεργό μέρος στα δρώμενα και εκδηλώσεις της Κοινότητας όπως επαγγελματικά έτσι και εθελοντικά, δηλαδή προσφέρουν με ότι μπορούν.

Τ: Το περιοδικό μας, το 'Καλημέρα', σας το στέλνουμε. Ποια είναι η γνώμη σου και πώς θα μπορούσαμε να βελτιώσουμε το περιεχόμενό του;

Σ: Το 'Καλημέρα' μου αρέσει, είναι το μόνο περιοδικό στα ελληνικά, το περιεχόμενο αφορά την ελληνική μειονότητα στην Τσεχία, την ιστορική διαδρομή των Ελλήνων που ήρθαν στην Τσεχοσλοβακία κάτω από δύσκολες συνθήκες λόγω του εμφυλίου πολέμου (1946-1949), τις εκδηλώσεις των Ελληνικών Κοινοτήτων στην Τσεχία,

εάν και διαβάζουμε και συνεντεύξεις με νέους μετανάστες και πώς οι ίδιοι ξεκίνησαν μια νέα ζωή εδώ. Η

συντακτική επιτροπή και κυρίως, εσύ, κάνετε υπέροχη δουλειά αφιλοκερδώς. Εύχομαι να συνεχίσετε να το εκδίδεται

για πολλά χρόνια ακόμα.

Εκθέσεις της Σοφίας Προύσαλη-Καλλιτοζή

Από το 1996 μέχρι σήμερα, συμμετοχή σε εκθέσεις σε γκαλερί της Τσεχίας & Σλοβακίας

Gallerie U Bezrucu, Ostrava (2000,2002)

Design Art Gallery, Prague (2002)

Gallery JAMA, Ostrava (2004)

Gallery MLEJN, Ostrava (2006)

Gallery Bardejov, Slovakia (2006)

Gallery of Art, Ostrava (2007)

Gallery of Castle Poruba (2009)

Gallery Napajedla (2014)

Gallery Castle Poruba (2015, 2019, 2021, 2022)

Εικονογραφήσεις βιβλίων:

Χώρα των παραμυθιών (Βέρα Κλώντζα-Jaklova)

Ο Ελληνισμός της Τσεχίας (Τασούλα Ζησάκη-Healey)

Adam place (Αρχιεπίσκοπος Τσεχίας Συμεών)

Adam jeste place (Αρχιεπίσκοπος Τσεχίας Συμεών)

Z komor pameti (Κυριάκος Π. Τσιλιγκαρίδης)

Τοιχογραφίες: Καλλιτεχνικά μαγαζιά, εστιατόρια, καφετέριες κ.λπ. σε Τσεχία και Ελλάδα

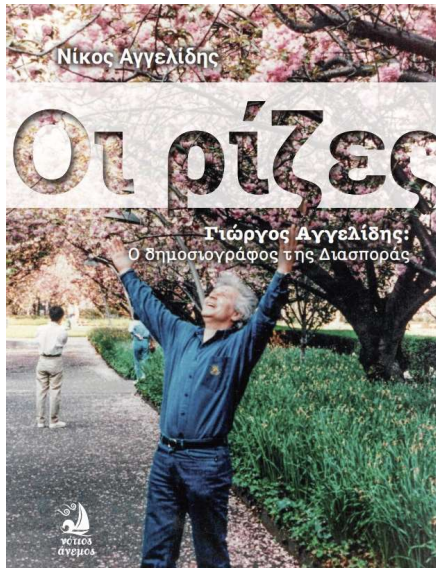
Μουσική: Στιχουργία και τραγούδι, συμμετοχή στα συγκροτήματα Nisos, Chorodia Agiou Georgiou (www.chorodia.cz), Rebetiko.

Έργα της Σοφίας:

ΝΙΚΟΛΑΣ ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ: «ΟΙ ΡΙΖΕΣ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ: Ο ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ»

Ο Νικόλας Αγγελίδης, γεννήθηκε στην Αθήνα το 1967. Σπούδασε δημοσιογραφία στο «Connecticut School of Broadcasting» στις ΗΠΑ. Εργάζεται στο χώρο της δημοσιογραφίας αδιάλειπτα από το 1982, όταν πρωτοξεκίνησε, σε ηλικία 15 ετών, ως αθλητικός συντάκτης στην ιστορική εφημερίδα «Εθνικός Κήρυξ» της Νέας Υόρκης. Εργάστηκε στον ομογενειακό τηλεοπτικό σταθμό NGTV, ως επικεφαλής του τμήματος ενημέρωσης, παρουσιάζοντας καθημερινά το κεντρικό δελτίο ειδήσεων και στην Interface παρουσιάζοντας το ελληνικό τηλεοπτικό πρόγραμμα της Δημόσιας Τηλεόρασης της Νέας Υόρκης (PBS - κανάλι 25).

Σε έντυπα μέσα εργάστηκε στη Νέα Υόρκη στις εφημερίδες «Εθνικός Κήρυξ», «Πρωινή», «Ρεπόρτερ» και στο περιοδικό «Εσείς». Το 1999 ανέλαβε ανταποκριτής της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου του ALPHA στις ΗΠΑ. Το 2001 επέστρεψε στην Ελλάδα και ξεκίνησε να εργάζεται στην EPT. Αρχικά ως ελεύθερος ρεπόρτερ και στη συνέχεια ως Αρχισυντάκτης και παρουσιαστής ενημερωτικών εκπομπών, δελτίων ειδήσεων στα ελληνικά και στα αγγλικά, ενώ πήγε και ως πολεμικός ανταποκριτής στο Ιράκ.

Μετά την επαναλειτουργία της EPT, ανέλαβε επικεφαλής της Δορυφορικής EPT (ERT World). Επίσης είχε την αρχισυνταξία και παρουσίαση πρωινών, μεσημεριανών και απογευματινών εκπομπών και δελτίων ειδήσεων στην EPT1. Ταυτότητα της δουλειάς του, αποτελεί η εκπομπή «Ωρα Ελλάδας» με θέματα για τον Απόδημο Ελληνισμό. Έχει τρία αγόρια. Έχει εκδώσει τρία βιβλία:

«ΟΛΕΣ ΟΙ ΑΕΚ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ»
μια έρευνα δεκαετίας, που κυκλοφόρησε σε πέντε εκδόσεις σε όλο τον κόσμο

«Θα νικήσουμε» - Το ημερολόγιο του αγώνα ενάντια στο μαύρο της EPT

«Οι Ρίζες - Γιώργος Αγγελίδης: Ο δημοσιογράφος της Διασποράς»

Οι Ρίζες - Γιώργος Αγγελίδης: Ο δημοσιογράφος της Διασποράς
(Στη φωτογραφία ο Νικόλαος Αγγελίδης δεξιά φανερά συγκινημένος)

Υόρκης από το 1981 ως το 1993 που έφυγε από τη ζωή. Το πλούσιο έργο του Γιώργου Αγγελίδη «αποτυπώνεται» μέσα από 4500 δημοσιεύσεις άρθρων, κειμένων, ερευνών και ρεπορτάζ για τον ελληνισμό της Διασποράς και τα ελληνικά γράμματα και Πολιτισμό.

Έγραφε το 1993 λίγο πριν φύγει από τη ζωή ο Γιώργος Αγγελίδης στο πρώτο και μοναδικό φύλλο του περιοδικού του «Οι Ρίζες»: «Η σημερινή εποχή είναι δύσκολη για τις ρίζες. Αυτό είναι κάτι, που το λέμε συχνά εμείς οι Έλληνες που ζούμε στις ΗΠΑ και δεν είναι σχήμα λόγου. Η Ελλάδα σταμάτησε να μεταναστεύει, κι οι ανήσυχοι Αργοναύτες της έπαψαν, ξαφνικά ν' αλαργεύουν απ' τα ακρογιάλια τους και ν' αναζητούν το Χρυσόμαλλο Δέρασ τους στις μακρινές Κολχίδες... Και οι παλιοί Αργοναύτες; Αυτοί που άραξαν στα μακρινά ακρογιάλια; Τι θ' απογίνουν; Θα ξεχαστούν - κι εκείνοι, κι η λαλιά τους και οι ιστορίες τους - μέσα στη δίνη και την αντάρα

Είναι η τρίτη συγγραφική δουλειά που υπογράφει ο Νικόλας Αγγελίδης. Αποτελεί μια πολυετή προσπάθεια κατανομής του δημοσιογραφικού έργου του πατέρα του Γιώργου Αγγελίδη, ο οποίος εργάστηκε στα ελληνικά μέσα ενημέρωσης της Νέας

της νέας ζωής; Οι «Ρίζες» εκδόθηκαν για τους «Αργοναύτες». Για να τους συντροφεύουν αυτές τις δύσκολες ώρες. Και να μιλούν μαζί τους για τις ρίζες τους - τις παλιές και τις νέες.

Η επίσημη παρουσίαση του βιβλίου «Οι Ρίζες - Γιώργος Αγγελίδης: Ο

δημοσιογράφος της Διασποράς» πραγματοποιήθηκε την Παρασκευή 3 Νοεμβρίου 2023 στον εκθεσιακό χώρο «MatchPoint» στο κέντρο της Αθήνας. Για τη γνωριμία και τη συνεργασία τους με τον Γιώργο Αγγελίδη μιλήσαν ο τέως διευθυντής της Ελευθεροτυπίας

Βαγγέλης Παναγόπουλος, ο στενός φίλος του και συνεργάτης του Γιάννης Κανελλάκης, τα εγγόνια του Γιώργος Αγγελίδης (από τη Νέα Υόρκη) και Στράτος Αγγελίδης και η σύζυγος του Σταυρούλα Αγγελίδη. Κείμενα διάβασε η Ελλάς Καλαμίδα, ενώ

έγιναν παρεμβάσεις από φίλους από την Ελλάδα και τη Νέα Υόρκη. Ήταν μια όμορφη γιορτή αναμνήσεων με θύμησες από εκείνες που αλλάζουν την ιστορία...

ΤΑΣΟΣ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ, Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΤΩΧΟΓΕΙΤΟΝΙΑΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Γιος του Λύσανδρου και της Βασιλικής, γεννήθηκε στην Αθήνα το βράδυ της Αναστάσεως του 1922 και είχε τέσσερα μεγαλύτερα αδέρφια: μια αδερφή και τρεις αδερφούς. Αδερφός του ήταν ο ηθοποιός Αλέκος Λειβαδίτης

που της το αφιερώνει. Την ίδια χρονιά κάνει και την πρώτη του λογοτεχνική εμφάνιση δημοσιεύοντας το ποίημα «Το τραγούδι του Χατζηδημήτρη» στο περιοδικό «Ελεύθερα Γράμματα» του Δημήτρη Φωτιάδη.

το συγκεκριμένο έργο του. Πλήθος κόσμου και ανάμεσά τους πολλές προσωπικότητες των γραμμάτων θα παρακολουθήσουν αυτή την πνευματική δίκη όπου ο ποιητής θα μετατρέψει το εδώλιο σε βήμα και όπου θα διατυπώσει την ουσία και τον σκοπό της τέχνης του. Θα συγκινήσει όχι μόνο το ακροατήριο αλλά και τους δικαστές που τελικά θα τον αθωώσουν πανηγυρικά. «Γι' αυτό σου λέω./Μην κοιμάσαι: είναι επικίνδυνο./ Μην ξυπνάς: Θα μετανιώσεις.»

Στο ελληνικό κοινό ο Τάσος Λειβαδίτης εμφανίστηκε το 1946, μέσα από τις στήλες του περιοδικού Ελεύθερα Γράμματα (τεύχος. 55,15-11-46) με το ποίημα «Το τραγούδι του Χατζηδημήτρη». Το 1947 συνεργάστηκε στην έκδοση του περιοδικού «Θεμέλιο». Το 1952 εξέδωσε την πρώτη του ποιητική σύνθεση με τίτλο «Μάχη στην άκρη της νύχτας» και εργάστηκε επίσης σαν κριτικός ποίησης στην εφημερίδα Αυγή, από το 1954 - 1980 (με εξαίρεση τα έτη 1967-74 που η εφημερίδα είχε κλείσει λόγω δικτατορίας) και το περιοδικό «Επιθεώρηση Τέχνης» (1962-1966), όπου δημοσίευσε πολιτικά και κριτικά δοκίμια.

Το διάλειμμα της δικτατορίας

Στα χρόνια της δικτατορίας, ο Λειβαδίτης βυθίζεται στη σιωπή και μένει άνεργος. Έτσι κατέληξε να γράφει σε ένα νεανικό λαϊκό περιοδικό της εποχής, το Φαντάζιο, μαζί με πολλούς ακόμα διωγμένους αριστερούς, από τον κριτικό κινηματογράφου Γιάννη Μπακογιαννόπουλο μέχρι τον συγγραφέα του Λοιμού, τον Αντρέα Φραγκιά, και τον Αλέξανδρο Κοτζιά που εκείνο το διάστημα ήταν στη φυλακή. Με το ψευδώνυμο Ρόκκος, ο Λειβαδίτης δούλεψε μια σειρά από βιογραφίες λογοτεχνών και ακόμα

και ανιψιός του ο ηθοποιός Θάνος Λειβαδίτης. Το 1940 εγγράφεται στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου της Αθήνας. Δεν θα τελειώσει όμως ποτέ, καθώς τον κερδίζει η Αντίσταση, οργανώνεται στην ΕΠΟΝ. Στην καρδιά της Κατοχής το 1943, χάνει τον πατέρα του, ενώ αργότερα, όντας στην Μακρόνησο (1951), χάνει και τη μητέρα του. Το 1946 παντρεύεται τη Μαρία, δευτερότοκη κόρη του Γεωργίου Στούπα και της Αλεξάνδρας Λογοθέτη. Του στάθηκε στήριγμα όχι μόνο στα σκληρά χρόνια της εξορίας του ποιητή, συντηρώντας και την μητέρα του αλλά και φύλακας - άγγελος σε όλη του τη ζωή. Ο ποιητής την έχει ηρωίδα του στο «Αυτό το αστέρι είναι για όλους μας»

Ανέπτυξε έντονη πολιτική δραστηριότητα στο χώρο της αριστεράς με συνέπεια να εξοριστεί από το 1945 έως το 1951. Με τη λήξη των Δεκεμβριανών συλλαμβάνεται και φυλακίζεται. Μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας (1945) αφήνεται ελεύθερος. Τον Ιούνιο του 1948 συλλαμβάνεται και εξορίζεται στο Μούδρο. Το 1949 μεταφέρεται στη Μακρόνησο. Επειδή δεν υπέγραψε δήλωση μετάνοιας μεταφέρεται στον Αϊ Στράτη κι από κει στις φυλακές Χατζηκώστα στην Αθήνα, απ' όπου αφέθηκε ελεύθερος το 1951. Το «Φυσάει στα σταυροδρόμια του κόσμου» θεωρήθηκε «κήρυγμα ανατρεπτικό» και κατασχέθηκε. Το 1955 ο ποιητής δικάζεται στο Πενταμελές Εφετείο για

μια σειρά από περιλήψεις, σε μορφή εκτενών διηγημάτων, μεγάλων έργων της παγκόσμιας λογοτεχνίας. Ειδικά η δεύτερη σειρά είναι υποδειγματική ως προς τη γραφή της και τον τρόπο απόδοσης του πνεύματος των έργων που πραγματεύεται. Αυτές οι δύο σειρές κυκλοφορούν από τις εκδόσεις Καστανιώτη: ο τόμος Μεγάλες Μορφές της Λογοτεχνίας συγκεντρώνει βιογραφίες “καταραμένων” Ελλήνων λογοτεχνών και ο τόμος Μεγάλοι Ρώσοι Συγγραφείς (Ντοστογιέφσκι, Τολστόι, Παστερνάκ): Συνοπτική Απόδοση των Αριστουργημάτων τους από τον Τάσο Λειβαδίτη συγκεντρώνει ένα μέρος των εξαιρετικά ζωντανών συνόψεων που είχε κάνει ο ποιητής. Το 1972, εκδίδει το βιβλίο Νυχτερινός επισκέπτης, που οι κριτικοί το θεωρούν έναρξη της β' φάσης του έργου του. Παράλληλα αποστασιοποιείται από την πολιτική δράση και κάνει μια βαθιά στροφή ενδοσκοπήσης, αναδεικνύοντας το μεγάλο φιλοσοφικό βάθος του έργου του, ακολουθώντας έναν μοναχικό δύσβατο και πρωτοποριακό δρόμο στην μεγάλη του τέχνη.

Το τέλος του

Τον Οκτώβριο του 1988 ο ποιητής εισάγεται στο Γενικό Κρατικό Νοσοκομείο και υποβάλλεται σε δύο αλληπάλληλες εγχειρήσεις για ανεύρυσμα κοιλιακής αορτής, διάρκειας 5 ωρών η καθεμία, που όμως δεν μπόρεσαν να αποτρέψουν το μοιραίο. Ο Τάσος Λειβαδίτης πέθανε

στην Αθήνα 30 Οκτωβρίου 1988. Μετά το θάνατό του εκδόθηκαν χειρόγραφα ανέκδοτα ποιήματά του με τον τίτλο «Χειρόγραφα του Φθινοπώρου».

Το έργο του

Η λογοτεχνική του πορεία μπορεί να διαιρεθεί σε 3 φάσεις. Την «επαναστατική», την «συμβολική-αλληγορική» και την υπαρξιακή. Στίχοι του μελοποιήθηκαν από τον Μίκη Θεοδωράκη, στο δίσκο «Πολιτεία» (1961), «Της εξορίας» (1976), «Πολιτεία Γ' - Οκτώβρης '78» (1976), «Τα Λυρικά» (1977), «Λειτουργία Νο2: Για τα παιδιά που σκοτώνονται στον πόλεμο» (1987), τον Μάνο Λοΐζο στο δίσκο «Για μια μέρα ζωής» (1980), τον Γιώργο Τσαγκάρη στο δίσκο «Φυσάει» (1993) με ερμηνευτή το Βασίλη Παπακωνσταντίνου και τη συμμετοχή του ηθοποιού Γιώργου Μιχαλακόπουλου, τον Μιχάλη Γρηγορίου στο δίσκο «Σκοτεινή πράξη, ένα Ορατόριο σε ποίηση Τάσου Λειβαδίτη» (1997) και από το συγκρότημα Όναρ στο δίσκο «Αλαντίν, τελείωσαν οι ευχές σου» (2003). Συνυπέγραψε ακόμη με τον Κώστα Κοτζίδα τα σενάρια των ελληνικών ταινιών «Ο θρίαμβος» και «Συνοικία το όνειρο» σε σκηνοθεσία του Αλέκου Αλεξανδράκη. Τα ποιήματά του μεταφράστηκαν στα Ρωσικά, Σερβικά, Ουγγρικά, Σουηδικά, Ιταλικά, Γαλλικά, Αλβανικά, Βουλγαρικά, Κινέζικα και Αγγλικά. Τιμήθηκε με το πρώτο βραβείο ποίησης στο Παγκόσμιο Φεστιβάλ Νεολαίας

στη Βαρσοβία (1953 για τη συλλογή του «Φυσάει στα σταυροδρόμια του κόσμου»), το πρώτο βραβείο ποίησης του Δήμου Αθηναίων (1957 για τη συλλογή του «Συμφωνία αρ.Ι»), το Β' Κρατικό Βραβείο Ποίησης (1976 για τη συλλογή «Βιολί για μονόχειρα»), το Α' Κρατικό Βραβείο Ποίησης (1979 για το «Εγχειρίδιο ευθανασίας»). Υπήρξε ιδρυτικό μέλος της «Εταιρείας Συγγραφέων». Έγραψε επίσης κι ένα μικρό τόμο με τίτλο: «Έλληνες ποιητές», ο οποίος αναφέρεται στις συλλογές που εκδόθηκαν την περίοδο 1978-1981, και αποτελεί μια απογραφή 74 ποιητικών συλλογών.

Όπως σημειώνει ο Τίτος Πατρίκιος, φίλος και συνεργάτης του Λειβαδίτη, ήταν τόσο αφοσιωμένος στην ποίηση ώστε όλα ως το κόκαλο και όσο μεγαλύτερη αξία τους έβρισκε, τόσο την αναγνώριζε και τη διακήρυσσε. Και παρακάτω: «άσκησε την κριτική με διεισδυτική ευαισθησία, με στοχασμό που δεν κατέληγε σε κάποια κανονιστικότητα, με άνοιγμα σε όλους τους τρόπους της ποίησης και αγάπη για όλους τους ποιητές, χωρίς ευνουίες και πατερναλισμούς».

«Και μια μέρα θέλω να γράψουν στον τάφο μου: Έζησε στα σύνορα μιας ακαθόριστης ηλικίας και πέθανε για πράγματα μακρινά που είδε κάποτε σε ένα αβέβαιο όνειρο» (Εξομολόγηση, Τα χειρόγραφα του Φθινοπώρου). (<http://tleivaditis.weebly.com/>)

Ο ΑΞΕΧΑΣΤΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΤΩΧΟΓΕΙΤΟΝΙΑΣ

«Γράφω για εκείνους που δεν ξέρουν να διαβάσουν/ για τους εργάτες που γυρίζουν το βράδυ με τα μάτια κόκκινα από τον άμμο./ Γράφω να διαβάζουν αυτοί που μαζεύουν τα χαρτιά απ' τους δρόμους»

Νύχτα. Περπατάς κάτω από τα κίτρινα φώτα της πόλης. Ελαφρύς θόρυβος, σαν κάποιος να περπατάει πίσω σου. Γυρνάς. Κανείς. Και όμως. Ήταν ένας ποιητής, εκείνος που στέκεται εμπρός σου τώρα, στη γωνιά και ανάβει το τσιγάρο του και που, πριν προλάβεις να πλησιάσεις, θα χαθεί πάλι μέσα στη νύχτα. Ένας ποιητής. Ο Τάσος Λειβαδίτης. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1922. Μεγάλωσε στην καρδιά της πολιτείας,

στο Μεταξουργείο. Από πολύ νεαρή ηλικία, από το Γυμνάσιο της οδού Αγησιλάου κιόλας, είναι και δηλώνει ποιητής. Η νύχτα της Κατοχής τον βρήκε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Στη Νομική Σχολή, που δεν την τέλειωσε. Μαζί με άλλους της γενιάς του, θα αφήσει τα πρώτα του γραπτά ίχνη, πάνω στους τοίχους της αδούλωτης πολιτείας, γράφοντας συνθήματα, παλεύοντας μέσα από τις γραμμές της ΕΑΜικής Εθνικής

Αντίστασης. Ένας περήφανος λαός, πεινασμένος, ξυπόλυτος, ρακένδυτος, αλλά πάντα όρθιος, προσπαθεί, με το όπλο στο χέρι, με την καθημερινή του πάλη, με τη δημιουργία του, να ορίζει αυτός τα πεπρωμένα του. Κάποιοι δεν το ήθελαν αυτό. Μα, ο ποιητής επιμένει να τραγουδά:

«Τραγουδάω εσάς, αδέρφια μου/εσάς που χτίζετε τις μεγαλουπόλεις/ τραγουδάω εσάς, μικρά μου αγόρια/ που ξεπαγιάζετε πουλώντας σπίρτα

στους δρόμους του χειμώνα/εσάς που φοράτε εφημερίδες κάτω απ' τα τριμμένα σας σακάκια/ τραγουδάω εσάς που ξεκινάτε κάθε αυγή/κουβαλώντας κάτω απ' το τρύπιο πουκάμισό σας ένα κομμάτι ψωμί/κι ολάνεργη την ισότητα του κόσμου».

Ο πηγεμός στην «κόλαση»

1947: «Όποιος διαβαίνει τούτη την πύλη ας αφήσει απ' έξω κάθε ελπίδα» (Δάντε Αλλιγκιέρι: «Κόλαση») ΣΤΓΓ 902. Αυτά τα αρχικά και αυτός ο αριθμός ήταν ο επίσημος κωδικός της «κόλασης», που τη λέγανε Μακρόνησο. Ο Τάσος Λειβαδίτης εξορίστηκε εκεί το 1947. Ακολούθησαν η Λήμνος και ο Αϊ - Στράτης, μέχρι το 1952. Στην ποίησή του αποτυπώνεται καθαρά, γυμνή, η Ύβρις προς τον Άνθρωπο.

«Πέντε δίκτοχα γύρω/Ο λοχαγός δίχως όνομα/

ένα παιδί γυμνό/κρεμασμένο από τα χέρια/ αυλακωμένο το σώμα του/ κουρελιασμένο απ' τις βουρδουλές/ μόλις πατάν' τα νύχια του στο πάτωμα/ όπως σηκώνεται κανείς να δει/ ένα κορίτσι που γελάει πίσ' απ' το φράχτη./Ο λοχαγός τον ρωτάει./

Ο βούρδουλας καίει το πετσί/ο πόνο γίνεται ένα με το σώμα/ ο πόνο γίνεται ο ίδιος σώμα/ύστερα θυμάται/

ένα μισοχτισμένο σπίτι στη γωνιά/το παιδί στη σκαλωσιά ανεβάζει πέτρες/ μα γιατί ένα τόσο μικρό παιδί/για τόσο μεγάλες πέτρες/ τα ποδαράκια του λυγίσαν ξαφνικά/ δεν πρόφτασε να πιαστεί/ το παιδικό κρανίο κάτω στις πλάκες/ άνοιξε/

μια γυναίκα αλαλιασμένη/φώναζε μονάχα: μη/ Τώρα πρέπει να μιλήσει/για να σωθεί/ πρέπει να πάψει να θυμάται/και να ζήσει./

Θέλει να ζήσει/όπως θέλετε κι εσείς./ Τώρα πρέπει να μιλήσει/για να σωθεί/ πρέπει να πάψει ν' αγαπάει/και να ζήσει./

Ο λοχαγός λέει: μίλησε/Ο βούρδουλας λέει: μίλησε/

η νύχτα του λέει: μίλησε/μα η νύχτα είναι λίγη/

οι συντρόφοι πολλοί/κι έκοψε με τα δόντια του τη γλώσσα/

όπως θα κίνατε κι εσείς.» (από το ποίημα «Μάχη στην άκρη της νύχτας»).

Μέσα στη «μεγάλη νύχτα» της Μακρονήσου, ο ποιητής, ανάμεσα στα χτυπήματα του βούρδουλα, θα μιλήσει για τους συντρόφους του:

«Σφίξαμε το χέρι τόσων συντρόφων! Όταν καμιά φορά λιποψυχάμε/ νιώθουμε σαν ένα μαχαίρι να τρυπάει την παλάμη μας/

η ανάμνηση του χεριού τους./Κι όταν κάνουμε το καθήκον μας/ νιώθουμε κάτω απ' την παλάμη μας κάτι σίγουρο κι ακέριο/ σα να κρατάμε μες στα χέρια μας / ολάνεργο τον κόσμο». («Κάτω απ' την παλάμη μας»).

Και καθώς χτυπά ο βούρδουλας, ο ποιητής βρίσκει και τον τρόπο για να φτιάξει ένα κόκκινο γαρίφαλο από στίχους και να το προσφέρει στον βασανιστή του. Ένα γαρίφαλο φτιαγμένο από περηφάνια, από περπατησιά λαϊκής γειτονιάς, από μόχθο ανθρώπων.

«Γέρασε η μάνα σου σφουγγαρίζοντας τις σκάλες των/ υπουργείων/

το βράδυ σταματάει στη γωνιά/ κι αγοράζει λίγα κάρβουνα απ' το

καρότσι του πατέρα μου/ κοιτάζονται μια στιγμή και

χαμογελάνε/την ώρα που εσύ γεμίζεις τ' όπλο σου/

κι' ετοιμάζεσαι να με σκοτώσεις./Κι όταν σου πουν να με πυροβολήσεις/

χτύπα με αλλού/μη σημαδέψεις την καρδιά μου./

Κάπου βαθιά της ζει το παιδικό σου πρόσωπο./

Δε θα 'θελα να το λαβώσεις.» («Μη σημαδέψεις την καρδιά μου. Τρία Ποιήματα»).

Ο πόνο και το αίμα των συντρόφων

του γεννούν και την «Κριτική της ποίησης»:

«Εί τι κάθεστε, λοιπόν, ποιητές/ βγείτε στους δρόμους, καβαλήστε στα λεωφορεία, ανεβείτε/ στις αμαξοστοιχίες θα δείτε καθώς θ' απαγγέλλετε τα τραγούδια σας/ ν' ανθίζει μες στην καρβουνόσκηνη, σαν έν' άσπρο τριαντάφυλλο/ το γέλιο των μηχανοδηγών». (Η «επιστροφή» στη ζωή).

1951: Επιστροφή στην πολιτεία που προσπαθεί να δέσει τις πληγές της. Όρθιες οι γειτονιές, δένουν κρυφά τις πληγές τους και σφίγγουν τα δόντια για να μην δείξουν ότι πονάνε, στον δεσμοφύλακα, που στηριγμένος στο ξένο δεκανίκι του... κρακ... κρακ... τριζοβολώντας απαίσια τις περιδιαβαίνει.

«Ο δεσμοφύλακας κοιμήθηκε/στην πόρτα/η νύχτα προχωράει στη νύχτα/ αδέρφια/βασανισμένα μου αδέρφια/ χαμηλώστε/Βάλτε τ' αυτί σας στον τοίχο/

σ' όλους τους τοίχους του κόσμου/ν' ακούσετε αυτά τα χτυπήματα/ ν' ακούσετε την ίδια σας φωνή./Ο ήλιος για όλους τους ανθρώπους/ η μέρα είναι κοντά./Θα βαδίσουμε.» («Μάχη στην άκρη της νύχτας»).

Κρακ. κρακ. Το δεκανίκι και το ξυλοπόδαρο του δεσμοφύλακα, της πόλης και της ζωής μας. Η ανάσα του φόβου. Και όταν φύγει, με το αυτί ακουμπισμένο στο χώμα, προσπαθούμε να ακούσουμε από πού περνάει το ρυάκι της ζωής, πού χτυπάνε οι μυστικές φλέβες του νερού. Ένα αστέρι από πάνω μας γλυκαίνει την αγωνία της αναζήτησης. Τακ - τακ η φλέβα του νερού χτυπάει ρυθμικά. Ήχος ευγενικός, όπως η ελπίδα, η αξιοπρέπεια και ο έρωτας.

«Ναι, αγαπημένη μου. Πολύ πριν να σε συναντήσω/εγώ σε περίμενα. Πάντοτε σε περίμενα./

Σαν ήμουν παιδί και μ' έβλεπε λυπημένο η μητέρα μου/έσκυβε και με ρωτούσε. Τι έχεις αγόρι;/Δεμίλαγα. Μονάχα κοιτάζα πίσω απ' τον ώμο της/

έναν κόσμο άδειο από σένα./Και καθώς πηγαινόφερνα το παιδικό κοντύλι/ ήτανε για να μάθω να σου γράφω τραγούδια.» («Αυτό το αστέρι είναι για όλους μας»).

Τραγούδια των ονείρων

«Για να μάθω να γράφω τραγούδια», λέει στο παραπάνω ποίημα ο Τάσος Λειβαδίτης. Κι έγραφε μέγιστα, αθάνατα τραγούδια: «Σαββατόβραδο», «Βρέχει στη φτωχογειτονιά», «Δραπετσώνα», «Μάνα μου και Παναγιά», «Έχω μια αγάπη», «Λυρικά». Βρέχει στη φτωχογειτονιά, και είναι παγωμένη τούτη η βροχή. Πάντα παγωμένη ήταν η βροχή στις φτωχογειτονιές. Δεν πειράζει. Οι άνθρωποι ζεσταίνονταν από τα όνειρα. «Θυμάμαι το '36/κάθε βράδυ μόλις κατάφερνε ο πατέρας να φέρνει ένα καρβέλι/ψωμί./

Άχνιζαν στο τραπέζι λίγες βραστές πατάτες./Μα καθώς άρχιζε να μας μιλάει για την Ισπανία που πολεμούσε/τ' άδειο τραπέζι γέμιζε μονομιάς σημαίες, οδοφράγματα,/ τραγούδια/ νιώθαμε να χορταίνουμε.» («Ο Άνθρωπος με το Ταμπούρλο»).

Και ξανά «ανοίξαμε την πόρτα το βράδυ, τη λάμπα κρατήσαμε ψηλά», πορευόμενοι. Και ύστερα πάλι η νύχτα. Στη διάρκεια της δικτατορίας, ο Τάσος Λειβαδίτης, χρησιμοποιώντας ψευδώνυμο, δουλεύει σε λαϊκό περιοδικό, μεταφράζοντας σε συνέχειες τους «Αδελφούς Καραμαζώφ» του Ντοστογιέφσκι. Κρακ, κρακ, το κουτσό πόδι του δεσμοφύλακα με το δεκανίκι, η ανάσα του φόβου και πάλι στις γειτονιές.

«Είχαν αλλάξει οι καιροί, τώρα δε σκότωναν, σ' έδειχναν μόνο με το δάχτυλο, και αυτό αρκούσε. Ύστερα, κλώνοντας ένα κύκλο που όλο στένευε, σε πλησιάζανε σιγά σιγά, εσύ υποχωρούσες, στριμωχνόσουν στον τοίχο, ώσπου, απελπισμένος, άνοιγες μόνος σου μια τρύπα να χωθείς. Κι όταν ο κύκλος διαλυόταν, στη θέση σου στεκόταν ένας άλλος, καθ' όλα αξιογάπητος κύριος». (Από τον «Νυχτερινό Επισκέπτη»).

Η πόλη, η φτωχογειτονιά, τα ξεκοιλιασμένα από τις σφαίρες κτίρια, τα πρησμένα πόδια αυτών «που τους έλεγαν αλήτες», τα κουρελιασμένα ντρίλινα παντελόνια των εργατών, η μνήμη του αίματος, η εξευτελιστική για τον Άνθρωπο μυρωδιά του φόβου, άμμος στα γρανάζια του «συστήματος» στα εφυλιακά και μετεφυλιακά χρόνια.

Μέρες και άλλης «κόλασης»

Μια μικρή «ανάσα» κι ύστερα, πάλι

σκοτάδι, αίμα, φόβος. Χούντα και Πολυτεχνείο. Έτος **1973**.

«Στον δρόμο περπατούνε αγκαλιασμένοι/σιγομιλούνε σε κάποιο καφενείο/ κι όλοι οι νεκροί είναι πάλι αναστημένοι/σαν γονατίζουν στο Πολυτεχνείο».

Στην οθόνη της πόλης, η ταινία της Ελλάδας - πάντα ασπρόμαυρη - εξακολουθεί να προβάλλεται. Χωρίς ήχο. «Θα πρέπει να συνηθίσετε να βλέπετε ξανά εφημερίδες με σφυροδρέπανα αναρτημένες στα περίπτερα», γράφει η Ελένη Βλάχου, προετοιμάζοντας τους αναγνώστες της «Καθημερινής» για την κυκλοφορία, προσεχώς, του νόμιμου, πλέον, «Ριζοσπάστη». Σιωπή, επικρατεί ακόμα. Σιωπή στα σταυροδρόμια, σιωπή στην πόλη, και το μόνο που ακούγεται είναι η ανεπαίσθητη, σαν θρόισμα φύλλου, μουσική, που βγάζει ένα χέρι, καθώς χαϊδεύει τα σημάδια που άφησαν οι χειροπέδες πάνω στο άλλο και αντίστροφα.

«Αιώνια κυνηγημένοι, διωγμένοι από παντού, και μόνο το τραγούδι/ μας, καμιά φορά, θλιμμένο/ μαρτυρούσε το δρόμο, ή άλλοτε για να ξεφύγουμε, σε θρύλους, όπως/ σε σιωπηλή γυναίκα./Γέρναμε, ή γινόμαστε απλοί, τόσο που μας έχαναν./

Κι αλήθεια, κατά πού πέφτει η βασιλεία,/και μόνος ο καθένας μας θ' ακούσει το ράγισμα ενός άστρου,/ αργά, τη νύχτα.» («Σκοτεινή Πράξη»)

Αχός μέγας ακούγεται στην πόλη. Έχει φθάσει ο πολιτικός ...«μάγος». Χρόνια περιπλανιόταν ψάχνοντας τις μαγικές συνταγές για πάσα νόσο. Και ιδού, λοιπόν, έρχεται φορτωμένος «δώρα». Σαλπικιτές πολιορκούν τα τραγούδια. Βαρβαρισμοί πολιορκούν τη γλώσσα. Ημίγυμνες οδαλίσκες μοιράζουν λωτούς και με λάγνα βλέμματα υπόσχονται τη λήθη. Αερόστατα, ουράνια υπερωκεάνια και ολόφωτα διαστημόπλοια κάνουν τη μέρα νύχτα για να διευκολύνεται και πάλι το τσάκισμα των «ιστών» της κοινωνίας.

«Όραμα μεγάλο πάνω απ' τους δρόμους, σα φύλλα του φθινοπώρου/ σκόρπιζαν οι ζητωκραυγές./Η πόλη είχε χαθεί κάτω απ' τα φώτα, τις σημαίες, τη βουή./

Γιορτάζαμε τη νίκη./Όμως, την ίδια

ώρα, κάποιος σηκώνεται μες στο σιωπηλό σπίτι, δεν/ ανάβει φως, ντύνεται και κάθεται στο σκοτάδι./Κανείς δεν μπορεί να τον βοηθήσει.»

(«Μικρό Βιβλίο για Μεγάλα Ονειρα») Ο ποιητής δεν μπορεί να μεθύσει με φεύτικο κρασί. Και στρέφεται να πιαστεί από τον εαυτό του, να αποκαταστήσει τα νοήματα εντός του. Θα ψάξει να βρει ένα συνομιλητή, ή μάλλον κάποιον που να τον εμπιστεύεται για να ανοίξει την καρδιά του. Να καταθέσει την πίκρα του, να αφήσει τα δάκρυά του να κυλήσουν ελεύθερα, να λυτρωθεί.

«Κάποτε θα πάρουμε ένα γραμμα, θα 'ναι από μια άλλη εποχή, θα το ακουμπήσουμε στο τραπέζι αμήχανοι, θα σκεφτούμε πόσο είμαστε ακόμα ξένοι, οι λέξεις θα 'χουν γίνει φαντάσματα, στο δρόμο θα βρίσκεις καμιά φορά ένα επισκεπτήριο, αλλά δε θα 'χουμε μνήμη, τα καφενεία άδεια σαν τοπία του υπερπέραν - και μόνο εγώ, τότε, ο τρελός θα σηκωθώ και θα φωνάξω: "σύντροφοι" σαν ν' απαντάω στην ατέλειωτη αυτή σιωπή. Το ημερολόγιο θα δείχνει Οκτώβριο - με τα μαραμένα φύλλα και τις εξεγέρσεις.» («Ο τυφλός με το λύχνο»)

Πίκρα. Ώρες - ώρες αβάσταχτη. Δεν μπορείς να μένεις κλεισμένος μέσα.

Πλένεις το πρόσωπό σου και βγαίνεις στον δρόμο.

«Υστερα έρχονται και σου λένε "τα χρόνια έφυγαν", αλλά εγώ θέλω να μου απαριθμήσετε κι εκείνα που έφυγαν μαζί με τα χρόνια - αυτό ποιος θα τ' αντέξει; Έτσι εκείνο το βράδυ έστριβα σε μια πάροδο, όταν είδα έναν άνθρωπο να τον τραβोलογάνε οι αστυφύλακες, ήταν μεσόκοπος, με γενάκι "πως λέγεσαι;" τον ρωτούσαν, τσιμουδιά αυτός "αφήστε τον", είπα, "πλήρωσα εγώ με την ψυχή μου γι' αυτόν. Λέγεται Λένιν". (Παλιές ιστορίες - για να περάσει κι αυτό το βράδυ)». («Τα Χειρόγραφα του Φθινοπώρου»).

Ο Τάσος Λειβαδίτης έφυγε από την πόλη φθινόπωρο, Οκτώβρη. Στις 30 του Οκτώβρη 1988.

«Επιστρέφει», όμως, κάθε βράδυ στις λαϊκές γειτονιές που τραγούδησε. Ανάβει το τσιγάρο του από τα πυρακτωμένα όνειρά τους. Φτιάχνει ποιήματα από πεσμένα στο δρόμο όνειρα. Όνειρα, που τα πατούν ακόμα και ανύποπτοι περαστικοί.

«Κάποτε, καθώς φεύγεις/πηγαίνοντας σε μια μεγάλη μάχη/ θα σου 'τυχε ν' ακούσεις ξαφνικά από 'να παράθυρο/ ένα πιάνο να παίζει./Ίσως ένα κορίτσι με άσπρα δάχτυλα/ ή ένας άντρας με δυνατά χέρια/να

παίζουν αυτόν τον λυπημένο σκοπό/ που σου θυμίζει τα παιδικά σου χρόνια, τους χαμένους έρωτες/ όλα όσα ονειρεύτηκες χωρίς να τα ζήσεις/τα γιασεμιά που σου γυρίσανε/ την καρδιά σου που την ποδοπατήσαν./ Εσύ στέκεσαι με το στόμα ανοιγμένο/ ακούγοντας κάτω απ' τη βροχή-/ μα πρέπει να βιαστείς, προχωράνε οι άλλοι/ χάθηκαν κιόλας στη στροφή του δρόμου./Κι όπως ξεκινάς με πλατύ βήμα/ τα παιδικά σου χρόνια/οι χαμένοι έρωτες/όλα όσα ονειρεύτηκες χωρίς να τα ζήσεις/ τα γιασεμιά που σου γυρίσανε/η καρδιά σου που την ποδοπατήσαν/ ξεκινάνε κι αυτά πλάι σου -/να πολεμήσουν/μαζί σου.»

Βιβλιογραφία: Τάσος Λειβαδίτης: Ποίηση, 1, 2, 3 (εκδόσεις «Κέδρος»), Σόνια Ιλίνσκαγια: «Η Μοίρα Μιας Γενιάς» (εκδόσεις «Κέδρος»), «Η Ελληνική Ποίηση: Η Πρώτη Μεταπολεμική Γενιά» (εκδόσεις «Σοκόλη»). (Γιώργος Μηλιώνης, το κείμενο αυτό του Γ. Μηλιώνη προέρχεται από ραδιοφωνική ποιητική εκπομπή του, στο ραδιόφωνο του «902 Αριστερά στα FM»

ΕΔΩ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ! 17 ΝΟΕΜΒΡΗ 1973

*Ωραία παιδιά, με τα μεγάλα μάτια σαν εκκλησίες χωρίς στασίδια.
Ωραία παιδιά, δικά μας, με τη μεγάλη θλίψη των αντρείων,
Αφήριστοι, όρθιοι στα προπύλαια, στον πέτρινο αέρα,
Έτοιμο χέρι, έτοιμο μάτι, - πως μεγαλώνει
το μπόι, το βήμα και η παλάμη του ανθρώπου;
(Γιάννης Ρίτσος 16 και 17 Νοέμβρη 1973)*

Ωραία παιδιά, με τα μεγάλα μάτια σαν εκκλησίες χωρίς στασίδια.

Όλο το ιστορικό της ηρωικής εξέγερσης του Πολυτεχνείου από 14-17 ΝΟΕΜΒΡΗ του 1973:

Τετάρτη 14 Νοέμβρη

Το πρωί στο Πολυτεχνείο πραγματοποιείται φοιτητική συγκέντρωση με αίτημα να δοθεί άδεια για την πραγματοποίηση γενικών συνελεύσεων. Ταυτόχρονα πραγματοποιείται παμφοιτητική συγκέντρωση στη Νομική.

14.00: Ακούγεται πως στο Πολυτεχνείο γίνονται επεισόδια και οι φοιτητές από τη Νομική κατηφορίζουν προς την Πατησίων, όπου έχουν ξεινήσει οι γενικές συνελεύσεις. Υπάρχει αναβρασμός αλλά όχι επεισόδια. Η αστυνομία έχει πάρει θέση γύρω από το κτίριο.

γύρω απ' το Πολυτεχνείο, μέσα είναι περίπου 1.500 άτομα. Μερικοί αποχώρησαν (κυρίως του Ρήγα Φεραίου) είτε επειδή διαφώνησαν με την παραμονή είτε για άλλους λόγους. Η ανάγκη συντονισμού είναι επιτακτική. Έτσι συγκροτείται 13μελής Συντονιστική Επιτροπή (ΣΕ) από αντιπροσώπους των σχολών. 8-9 πρόσκαιται στην Αντι-ΕΦΕΕ (ΚΝΕ) και οι υπόλοιποι στο Ρήγα Φεραίο και τους αριστεριστές.

22.00: Η ΣΕ φτιάχνει έναν πρώτο ασθενικό πομπό, φροντίζει για τις προμήθειες, την περιφρούρηση των πυλών, ενώ έχει στον έλεγχό της και

Αν και το πρωί ο ενθουσιασμός έχει εξασθενήσει τις επόμενες ώρες το κλίμα αντιστρέφεται, μετά από την κατεύθυνση των δυνάμεων του ΚΚΕ και της ΚΝΕ. Η Κομματική Οργάνωση Αθήνας του ΚΚΕ, σωστά και έγκαιρα, καλεί όλους τους εργαζόμενους και τη νεολαία της Αθήνας σε συμπαράσταση και αγωνιστική κινητοποίηση. Η λαϊκή συμπαράσταση ανακάμπτει απότομα.

Ο κόσμος που αρχίζει να συγκεντρώνεται στους δρόμους γύρω από το Πολυτεχνείο, συγκρούεται με την αστυνομία, που δεν τον αφήνει να ενωθεί με τους φοιτητές. Γυναίκες, άντρες και παιδιά μαζεύονται έξω απ' το Πολυτεχνείο. Το μεσημέρι πολλοί μαθητές και εργαζόμενοι, αφού σχόλασαν μαζεύονται τριγύρω.

Η οργανωτικότητα και ο ενθουσιασμός φουντώνουν. Δημιουργείται πιο ισχυρός πομπός, με αποτέλεσμα η φωνή των φοιτητών να ακούγεται πιο μακριά. Κόσμος συνεχίζει να έρχεται. Το απόγευμα 300 φοιτητές απ' την Πάτρα σπάνε τον κλοιό της αστυνομίας και καταφέρνουν να μουν μέσα στο Πολυτεχνείο από τη Στουρνάρη.

Τα συνθήματα που ακούγονται είναι αντιχουντικά, ενώ αποκαλύπτουν το ρόλο των Αμερικάνων και του ΝΑΤΟ. Αργά το βράδυ ειλέγεται νέα 32μελής

Ο Ραδιοφωνικός πομπός του Πολυτεχνείου

18.00: Τελειώνουν οι γενικές συνελεύσεις, ενώ έξω από το Πολυτεχνείο έχει αρχίσει να μαζεύεται κόσμος. Φτάνει εισαγγελέας, ο οποίος απειλεί με μηνύσεις, αν το πλήθος δεν διαλυθεί.

19.00: Μέσα στο Πολυτεχνείο παραμένουν περίπου 800 φοιτητές. Η κατάληψη ξεκινά.

21.00: Χιλιάδες κόσμου έχουν μαζευτεί

τα μεγάφωνα. Τυπώνονται χιλιάδες προκηρύξεις και κολλούνται αφίσες. Οι χιλιάδες λαού που είναι συγκεντρωμένοι έξω απ' το Πολυτεχνείο παραμένουν μέχρι τη 1 τα ξημερώματα.

Πέμπτη 15 Νοέμβρη

ΣΕ, στην οποία 7 μέλη της είναι απ' την Αντι – ΕΦΕΕ, 8 απ' το Ρήγα Φεραίο και οι υπόλοιποι είναι ανένταχτοι ή αριστεριστές.

Παρασκευή 16 Νοέμβρη

Παρασκευή πρωί και η αλληλεγγύη του κόσμου κορυφώνεται, ενώ σε Θεσσαλονίκη και Πάτρα οι φοιτητές προχωρούν σε καταλήψεις στα Πανεπιστήμια.

12.00: Η ΣΕ δέχεται επίσκεψη από μέλη της επιτροπής Μεγαρέων αγροτών.

15.30: Η νέα ΣΕ, μετά την πρώτη της συνεδρίαση, καταλήγει στη διακήρυξη όπου προσδιορίζεται ο χαρακτήρας

της κινητοποίησης ως αντιφασιστικός – αντιιμπεριαλιστικός και απαιτείται η άμεση πτώση της χούντας, καθώς και η εγκαθίδρυση της λαϊκής κυριαρχίας. Κατεβαίνουν τη λεωφόρο Αλεξάνδρας διαδηλωτές κατευθυνόμενοι προς το Πολυτεχνείο. Ο κόσμος που έχει πυκνώσει στο κέντρο της Αθήνας φτάνει τις 150.000.

Η λαϊκή συμπαράσταση είναι κατά πολύ μαζικότερη απ' ότι τις προηγούμενες μέρες τόσο γύρω από το Πολυτεχνείο όσο και σε άλλες γειτονίες της Αθήνας. Ο σταθμός των φοιτητών δίνει το στίγμα με συνθήματα όπως: “Ψωμί – Παιδεία – Ελευθερία”, “Λαϊκή Κυριαρχία

– Εθνική Ανεξαρτησία”, “Κάτω η χούντα”, “Έξω οι Αμερικάνοι”, “Ένας είναι ο αρχηγός, ο κυρίαρχος λαός”.

Αν και από το μεσημέρι διαδίδεται πως το βράδυ η αστυνομία θα χτυπήσει, η ΣΕ δεν παίρνει μέτρα για οργανωμένη έξοδο από το Πολυτεχνείο.

18.30: Στα Χαυτεία χτυπιούνται διαδηλωτές από την αστυνομία. Οι συγκρούσεις γενικεύονται. Η αστυνομία εκτός από δακρυγόνα ρίχνει και πυρά...

19.00: Απ' τα μεγάφωνα ακούγεται το όνομα του πρώτου νεκρού αγοριού. Η ατμόσφαιρα γίνεται αποπνικτική απ' τα δακρυγόνα. Στην πλατεία Βάθης διαδηλωτές σωριάζονται νεκροί. Τα μεγάφωνα προσπαθούν να κρατήσουν ψηλά το ηθικό του κόσμου. Το Δημαρχείο έχει ήδη καταληφθεί, ενώ ο λαός επιτίθεται στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης.

Μέσα κι έξω απ' το Πολυτεχνείο υπάρχουν νεκροί και τραυματίες. Η ΣΕ στήνει οδοφράγματα και αυτοσχέδιο νοσοκομείο για όσους έχουν τραυματιστεί.

Σάββατο 17 Νοέμβρη

01.45: Η ατμόσφαιρα είναι ειρηνική. Τα πρώτα τανις έχουν αρχίσει να κυκλώνουν το Πολυτεχνείο, ενώ έχουν καταφτάσει ΛΟΚατζήδες και

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

στρατιώτες. Πλέον κάθε προσπάθεια αναίμακτης εξόδου απ' το Πολυτεχνείο είναι μάταιη.

02.00: Τρία τανις βρίσκονται έξω απ' την πύλη του Πολυτεχνείου. Οι φοιτητές φωνάζουν «μην πυροβολείτε, είμαστε αδέρφια σας», «ο στρατός είναι λαϊκός». Καθώς οι πυροβολισμοί συνεχίζονται, οι φοιτητές τραγουδούν τον εθνικό ύμνο.

03.00: Μετά από εντολή, ένα τανις πέφτει πάνω στην πύλη του Πολυτεχνείου, στην οποία κρατιούνται φοιτητές. Αστυνομικοί και ΛΟΚατζήδες εισβάλλουν στο χώρο και χτυπούν τους φοιτητές. Αρκετοί καταφέρνουν να ξεφύγουν με τη βοήθεια ορισμένων φαντάρων.

05.00: Η μετάδοση του παράνομου σταθμού συνεχίζεται.

11.00: Η χούντα επιβάλλει στρατιωτικό νόμο, οι διαδηλώσεις όμως συνεχίζονται όλο το Σαββατοκύριακο. (ΠΗΓΗ : 902.gr)

Ένα μεγάλο κατακόκκινο ποτάμι μπροστά στην αμερικανική πρεσβεία

*Είναι τα παιδιά της ΚΝΕ
που λένε στη ζωή το μέγα ΝΑΙ
Ετούτα τα παιδιά φτάνουν από πολύ μακριά, τραβούν πολύ
μακριά,
μες στα πουνκάμισά τους πολλά καράβια απαγγιάζουν,
καλές κουβέντες έχουνε με το γαλάζιο,
έχουν δοσμένο το μεγάλον όρκο
στη Λευτεριά, στον Έρωτα, στην Ομορφιά, στη Δικαιοσύνη,
να φτιάξουν μέρες δυνατές και ειρηνικές από τρακτέρ,
αγάλματα, σημαίες, ποιήματα,
να φτιάξουν έναν κόσμο ευτυχιμένο.
Γειά σας, λοιπόν, και γειά σας, σύντροφοι της ΚΝΕ,
εσείς που λέτε στη ζωή το μέγα ΝΑΙ,
εσείς που ρίχνεστε στη μάχη δίχως να ζητάτε χωριστά
κανέναν έπαινο,
εσείς οι ωραίοι που όλοι μαζί υπογράφετε μ' ένα ρωμέικο
παγκόσμιο σφυροδορέπανο.
Γιάννης Ρίτσος Τα παιδιά της ΚΝΕ*

«ΕΝΑΣ ΖΕΣΤΟΣ ΝΟΕΜΒΡΗΣ»

ΣΕ ΟΛΗ ΤΗ ΧΩΡΑ ΠΡΟΒΑΛΛΕΤΑΙ ΤΟ ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ ΤΗΣ ΚΝΕ ΓΙΑ ΤΑ 50 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΞΕΛΚΩΜΟ ΤΟΥ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ

Αγκαλιάστηκε με θέρμη από την «επίσημη πρώτη» του προβολή, στον ιστορικό χώρο του Πολυτεχνείου στην Πατησίων, το ντοκιμαντέρ που ετοίμασε η ΚΝΕ με αφορμή τη συμπλήρωση 50 χρόνων από τον ηρωικό ξεσηκωμό του Πολυτεχνείου, με τίτλο: «Ένας ζεστός Νοέμβρης». Σε δελτίο Τύπου σχετικά με το ντοκιμαντέρ, το Γραφείο Τύπου του ΚΣ της ΚΝΕ αναφέρει:

«...και ξαφνικά / πιάσαν οι ζέστες το Νοέμβρη / καλοκαιριά / στην καρδιά του χειμώνα». Οι στίχοι αυτοί είναι από το ποίημα “Ένας ζεστός Νοέμβρης”, του Δημήτρη Ραβάνη - Ρεντή, από το οποίο εμπνευστήκαμε και τον τίτλο του ντοκιμαντέρ της ΚΝΕ. Ο μεγάλος αυτός κομμουνιστής λογοτέχνης δίνει, με τον ποιητικό του λυρισμό, αλλά και την ταπεινότητα του

ύφους που απαιτούν οι μεγαλειώδεις αγώνες και θυσίες του λαού μας, το χρονικό του ηρωικού ξεσηκωμού του Πολυτεχνείου. Έτσι και στο ντοκιμαντέρ της ΚΝΕ επιδιώκουμε να “κινηματογραφήσουμε” την ατμόσφαιρα εκείνων των ημερών, της αντιδικτατορικής πάλης του λαού, της δράσης του ΚΚΕ και της ΚΝΕ.

Οι θεατές θα έχουν την ευκαιρία, μέσα από έναν συνδυασμό ντοκιμαντέρων, αρχειακού υλικού, animation και συνεντεύξεων με “πρωταγωνιστές” της περιόδου, να μεταφερθούν στην περίοδο της χούντας, να ζήσουν από κοντά τι προηγήθηκε του μεγάλου ξεσηκωμού, αλλά και τις μέρες μέσα στο Πολυτεχνείο, ξετυλίγοντας το νήμα του ηρωικού αγώνα. Θα περιηγηθούν από την πλατεία Μαβίλη και τις συζητήσεις μιας παρέας μαθητών κάτω από τη μύτη των αστυνομικών μέχρι το θανατονήσι της Γυάρου, από τα σκληρά βασανιστήρια στην Μπουμπουλίνας μέχρι τον αγωνιστή που έφαχνε ένα κομμάτι συνδετήρα για να φτιάξει με την ψίχα του ψωμιού ακόμα ένα πιόνι για το αυτοσχέδιο σκάκι της εξορίας, από τις γιάφκες του παράνομου εκδοτικού μηχανισμού του “Οδηγητή” και της “Πανσπουδαστικής” μέχρι το εργοστάσιο όπου οι εργάτες από το υστέρημά τους έδιναν στους κομμουνιστές που είχαν γυρίσει από την εξορία οικονομική ενίσχυση για το Κόμμα τους.

Εικόνες που δύσκολα τις χωράει ο νους, αλλά και στιγμές που ανέδειξαν ότι ο λαός και η νεολαία έχουν τη

δύναμη να φέρουν τα πάνω κάτω, να γίνουν πρωταγωνιστές των εξελίξεων. Τα συμπεράσματα που απορρέουν από την 7ετία της δικτατορίας και αποτυπώνονται γλαφυρά στο ντοκιμαντέρ έχουν ιδιαίτερη σημασία, αποτελούν ιδιαίτερη πηγή έμπνευσης και διδαγμάτων για τους αγώνες του σήμερα».

Στο ντοκιμαντέρ συμμετέχουν με αλφαβητική σειρά:

- Αριάδνη Αλαβάνου, μέλος της Συντονιστικής Επιτροπής κατάληψης του Πολυτεχνείου

- Δημήτρης Γόντικας, μέλος της ΚΕ του ΚΚΕ και Γραμματέας του ΚΣ της ΚΝΕ την περίοδο 1972 - 1979

- Γιώργος Καραγιάννης, δημοσιογράφος, στρατευμένος φοιτητής την περίοδο της χούντας και στέλεχος της ΚΝΕ

- Δημήτρης Κουτσούμπας, ΓΓ της ΚΕ του ΚΚΕ

- Αλίκη Παπαδήμας, Γραμματέας της Οργάνωσης Φυσικομαθηματικής Σχολής της ΚΝΕ κατά τον ξεσηκωμό του Πολυτεχνείου

- Αλέκα Παπαρήγα, μέλος της ΚΕ του ΚΚΕ

- Λάμπρος Τόκας, δημοσιογράφος, εργαζόμενος μαθητής την περίοδο της χούντας

- Σπύρος Χαλβατζής, αντιπρόεδρος του Συνδέσμου Φυλακισθέντων & Εξορισθέντων Αντιστασιακών 1967 - 1974 (ΣΦΕΑ)

Επιμέλεια ντοκιμαντέρ: Επιτροπή Προπαγάνδας του ΚΣ της ΚΝΕ.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΞΟΔΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1922 (Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΔΙΩΓΜΟΣ ΜΕΣΑ ΣΕ 8 ΧΡΟΝΙΑ)

<https://www.paratiritis-news.gr/istoria>

Την Κυριακή 11 Νοεμβρίου 2018, σε μια ομιλία μου στη Νέα Ορεστιάδα με θέμα «Η δραματική εικένωση της Ανατολικής Θράκης το 1922 – Μια αφήγηση, ένας λυγμός, μια διεθνής ατιμία», είχα τονίσει ότι, ερευνώντας το θέμα μου, διαπίστωσα ότι στα κείμενα των ανταποκρίσεων των ελληνικών

εφημερίδων πολύ συχνά γινόταν χρήση της λέξης φρίκη και των παραγώνων της. Φρικώδης, Φρικαλέα, Φρικίασις, Φρικιαστικό... Πράγματι, η εικένωση της Ανατολικής Θράκης και η παράδοσή της στους Τούρκους, που δεν πολέμησαν για να την πάρουν ούτε είχαν πολεμήσει το 1920 για να μην

την πάρουν οι Έλληνες, υπήρξε φρικτή, δραματική, οδυνηρή, γεμάτη πόνο και δάκρυ. Μια πληγή, που στη μνήμη των Θρακών δεν θα σβήσει ποτέ. Σήμερα, με βάση νέα στοιχεία, επανέρχομαι στο θέμα αυτό, τιμώντας τη μνήμη όσων τα οστά έμειναν θαμμένα εσαεί στην πατρογονική γη, όσων έχασαν τη ζωή

τους κατά τις δραματικές στιγμές της εκκένωσης, και τη μνήμη της πρώτης εκείνης γενιάς των προσφύγων της Ανατολικής Θράκης, που έφτασαν τσακισμένοι στην ελεύθερη Ελλάδα και άρχισαν τη ζωή τους από το μηδέν. Ο Άγγλος στρατηγός Χάριγκτον, εκπρόσωπος της Αγγλίας, και ο Τούρκος πρωθυπουργός Ισμέτ Ινονού στη Συνδιάσκεψη των Μουδανιών Όλοι γνωρίζουμε σήμερα ότι το μεγάλο κακό άρχισε από τα Μουδανιά. Μια ελληνική πόλη της Βιθυνίας στη Μικρά Ασία, στα δεξιά του Κόλπου της Νικομήδειας, ΝΑ του Βοσπόρου στη Θάλασσα του Μαρμαρά. Η διάσκεψη των στρατηγών των Συμμαχικών Δυνάμεων στα Μουδανιά, στις 28 Σεπτεμβρίου 1922, με την Ελλάδα απύσχα, είχε προδιαγράψει την τύχη της Ανατολικής Θράκης: Παραχώρηση στους Τούρκους, που ούτε πολέμησαν όταν την απελευθέρωσαν οι Έλληνες τον Ιούλιο του 1920 ούτε πολέμησαν για να την ανακαταλάβουν. Και τώρα οι Ευρωπαίοι την πρόσφεραν «στο πιάτο» στον Μουσταφά Κεμάλ. Το κλίμα δε στην ελληνική πρωτεύουσα δεν ήταν καλό πλέον. Η Αθήνα ζούσε σε καθεστώς

αλλοφροσύνης. Είχε προηγηθεί η Μικρασιατική Καταστροφή στα τέλη Αυγούστου 1922. Είχε εκραγεί η επανάσταση των Γονατά- Πλαστήρα. Η χώρα πλημμύρισε από τους δυστυχείς πρόσφυγες της Μικράς Ασίας και οι επαναστάτες ετοιμάζονταν να δικάσουν τους υπαίτιους της τρομερής ήττας. Τα πάθη που προκάλεσε ο Εθνικός Διχασμός και η μεγάλη Καταστροφή ήταν εξημένα. Η Αθήνα παρακολουθούσε τις εξελίξεις στα Μουδανιά με αλλοφροσύνη, καθώς είχε ήδη προηγηθεί η Μικρασιατική Καταστροφή στα τέλη Αυγούστου 1922 και είχε πλημμυρίσει από πρόσφυγες. Στη φωτογραφία, άστεγοι και πεινασμένοι πρόσφυγες που βρήκαν «καταφύγιο» στους δρόμους της Αθήνας Αρχίζει η εκκένωση και ο πόνος...

Η εκκένωση της Ανατολικής Θράκης θα άρχιζε στις 3 Οκτωβρίου, όπως είχαν συμφωνήσει οι στρατηγοί στα Μουδανιά. Στη Ραιδεστό είχαν σταλεί πολλά ατμόπλοια για να παραλάβουν πρόσφυγες, γιατί εκεί υπήρχαν, πέραν του εντόπιου πληθυσμού, και πολλοί πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία που κατέφυγαν εκεί για να γλιτώσουν τις

σφαγές και τώρα έπρεπε να γίνουν και πάλι πρόσφυγες. Από τις περιοχές της Αδριανούπολης, του Αρτίσκου, της Αρκαδιούπολης και των Σαράντα Εκκλησιών, οι πρόσφυγες θα κατευθύνονταν δυτικά για να περάσουν τον ποταμό Έβρο και να καταφύγουν στη Δυτική Θράκη. Οι δυσκολίες ήταν αμέτρητες. Από την πρώτη μέρα της εκκένωσης ο υποστράτηγος Κωνσταντίνος Νίδερ, Αρχηγός της Στρατιάς Θράκης, τηλεγράφησε ότι άτακτοι Τούρκοι άρχισαν να προσβάλουν πορείες προσφύγων («Πατρίς», 5 Οκτωβρίου 1922). Βάσει της συνθήκης των Μουδανιών, για να μην έρθουν σε άμεση επαφή στην Ανατολική Θράκη ο ελληνικός και ο τουρκικός στρατός, συμμαχικές δυνάμεις θα καταλάμβαναν τις εκκενούμενες περιοχές. Ιταλικά στρατεύματα θα αναπτύσσονταν στην περιοχή της Τυρολόης, γαλλικά θα καταλάμβαναν τις Σαράντα Εκκλησίες και την Αδριανούπολη, και αγγλικά στρατεύματα θα βάδιζαν προς την Κεσσάνη και τη Ραιδεστό. Ο τρόμος πλανιόταν επάνω από την Ανατολική Θράκη, η οποία καθημερινώς άδειαζε

από τον γηγενή ελληνικό πληθυσμό... Η εκκένωση της Ανατολικής Θράκης δεν ήταν εύκολη υπόθεση, με πολλές χιλιάδες πρόσφυγες και έλλειψη τροχαίου υλικού. Ξαφνικά επίσης η εταιρεία των σιδηροδρόμων, που ανήκε σε γαλλικά συμφέροντα, σταμάτησε να διαθέτει επαρκείς συρμούς και ζήτησε να εξοφληθεί ένα χρέος της Ελλάδας ύψους 800.000 τουρκικών λιρών. Η ελληνική κυβέρνηση ήταν διατεθειμένη να ρυθμίσει το χρέος καταβάλλοντας το ¼ των οφειλομένων. Ο Γεώργιος Κατεχάκης υπήρξε Γενικός Διοικητής Θράκης κατά την εκκένωσή της και ήταν αυτός που ενημέρωσε το υπουργείο Εξωτερικών στην Αθήνα και τη Διασυμμαχική Επιτροπή στην Κωνσταντινούπολη για τα δραματικά γεγονότα που σημειώθηκαν στην Ανατολική Θράκη από τον Οκτώβριο του 1922. Το χρονικό των λεηλασιών και των αρπαγών. Από τις πρώτες μέρες της εκκένωσης εμφανίστηκαν Τσέτες, οργανωμένοι σε εγκληματικές συμμορίες, οι οποίοι πραγματοποιούσαν επιθέσεις εναντίον των προσφύγων που έφευγαν για να σωθούν. Στο χωριό Οκλαλή της Σηλυβρίας απήγαγαν οχτώ νεάνιδες! Στις Μέτρες απαγχόνισαν τον πρόκριτο Βαλάσσογλου και ανασκόλλησαν επί πασάλου τον πρόκριτο γιατρό Χουρμουζιάδη, γιο του καθηγητή Χουρμουζιάδη. Στις 6 Οκτωβρίου οι εφημερίδες έγραφαν ότι στις 4 και 5 του μηνός έπεφτε ραγδαία βροχή με δυνατούς κεραυνούς. Θαρρείς πως συνωμοτούσαν θεοί και δαίμονες εναντίον ανυπεράσπιστων ανθρώπων. Και την επομένη ανέφεραν ότι ο κόσμος έφευγε πανικόβλητος, «οι δε δρόμοι της Θράκης είναι πλήρεις σπασμένων κάρων και σκορπισμένων σιτηρών». Στις 7 Οκτωβρίου 1922 η εφημερίδα «Πατρίς» έγραφε: «Υπό βροχήν και ψύχος, υπό στερήσεις ευνοήτους, άγρυπνοι και νήστες σχεδόν οδεύουν επί εδάφους βορβορώδους. Ο λαός της Θράκης οδεύει προς τον εθνικόν του Γολγοθάν. Φωναί και οίμωγαί και οδυρμοί». Ο Γενικός Διοικητής Θράκης, κατά την εκκένωσή της, και υποστράτηγος Γεώργιος Κατεχάκης ενημέρωσε το υπουργείο Εξωτερικών στην Αθήνα και τη Διασυμμαχική Επιτροπή στην

Κωνσταντινούπολη για τα δραματικά γεγονότα που σημειώθηκαν στην Ανατολική Θράκη από τις 2 έως 11 Οκτωβρίου 1922. Τα στοιχεία που έστειλε ο Κατεχάκης είναι στην ουσία ένα χρονικό τρόμου για τον ελληνικό πληθυσμό και κάτω από φοβερές καιρικές συνθήκες. —Στις 2 Οκτωβρίου, πέντε οικογένειες προσφύγων που μετέβαιναν στη Ραιδεστό για να επιβιβασθούν σε πλοίο που θα τους μετέφερε στην Ελλάδα, υπέστησαν επίθεση στο χωριό Ισμανλή από Τούρκους που κρατούσαν τσεκούρια. Τέσσερις πρόσφυγες κατόρθωσαν να διασωθούν. Όλων των άλλων αγνοείται η τύχη, ανέφερε η υποδιοίκηση Χωροφυλακής Χαριούπολης. —Την επομένη 3 Οκτωβρίου, στην περιφέρεια των Μαλγάρων, βρέθηκαν πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία που πήγαν στο χωριό Τετέκιοι για να βρουν διαθέσιμους αραμπάδες και εκεί δέχθηκαν επίθεση από Τούρκους κατοίκους, οι οποίοι τραυμάτισαν τρεις. —Στις 5 Οκτωβρίου, σε μερικά χωριά των περιφερειών Ανακτορίου (Σαράι) και Βιζύης, Τούρκοι σκότωσαν με όπλα στρατιώτες και πολίτες που πήγαιναν να παραλάβουν μεταφορικά μέσα για τη φυγή τους. Στιγμιότυπο του «ειδικού φωτογράφου της “Πατρίδος” Π. Πουλίδη», με συλληφθέντες Τσέτες της Θράκης, οι οποίοι πραγματοποιούσαν επιθέσεις εναντίον των προσφύγων που έφευγαν για να σωθούν —Την ίδια μέρα οι Τούρκοι κάτοικοι του χωριού Τσερκέζ Μουσελίμ της Χαριούπολης επιτέθηκαν εναντίον μετακινούμενων προσφύγων και σκότωσαν έναν πρόσφυγα. Επίσης απέκλεισαν το χωριό και απαγόρευαν την είσοδο σε μικρό μεταβατικό στρατιωτικό απόσπασμα. Κοντά στο ίδιο χωριό, Τούρκοι ένοπλοι επιτέθηκαν σε χωροφύλακες και σε διερχόμενους πρόσφυγες και σκότωσαν περί τα δέκα άτομα, τραυμάτισαν επίσης έναν ενωμοτάρχη, έναν δεκανέα και τρεις χωροφύλακες. Ο αστυνομικός σταθμάρχης του Παυλίκιοι μετέβη στο χωριό Τσερκέζ Μουσελίμ για να εξετάσει τι συνέβη. Καθ' οδόν αναγκάστηκε να συμπλακεί με ένοπλους Οθωμανούς που του επιτέθηκαν. Ένας πρόσφυγας ανέφερε στον σταθμάρχη

ότι είδε Τούρκους που σταμάτησαν ενενήντα βοϊδάμαξα, τα οποία μετέφεραν πρόσφυγες και κατακρεουργήσαν πολλούς. Στις 8 Οκτωβρίου μετέβη στη Μακρά Γέφυρα ο αστυνομικός σταθμάρχης του χωριού Τσερκέζ Μουσελίμ με δύο χωροφύλακες και ήταν όλοι τραυματισμένοι. —Στις 5 Οκτωβρίου πάντα, στον δρόμο από Μουργίσκη προς Παυλίκιοι, ανακαλύφθηκε τάφος στον οποίο είχε ενταφιασθεί μια γυναίκα χριστιανή περίπου 30 ετών, όπως εξακριβώσε η Χωροφυλακή της Χαριούπολης. Σημειώθηκαν επίσης αρκετές επιδρομές με πολλά θύματα. Εκεί έγινε και συμπλοκή, κατά τη διάρκεια της οποίας σκοτώθηκε ένας πολίτης και απήχθη μια νεαρή Ελληνίδα. Στις 8 Οκτωβρίου ο υποδιοικητής Χωροφυλακής Χαριούπολης μετέβη στη Μουργίσκη για να ανασυγκροτήσει τον σταθμό Χωροφυλακής. Οι Τούρκοι κάτοικοι όμως κατέλαβαν τα υψώματα γύρω από το χωριό και τον εμπόδισαν να προχωρήσει μέσα. Υπήρχαν πληροφορίες ότι οι Τούρκοι του χωριού είχαν τετρακόσια όπλα και ένα πολυβόλο. —Την ίδια μέρα, ο αστυνομικός σταθμάρχης Γραικού, ανθυπασιπιστής Ν. Καρτάσος, ανέφερε ότι προσεβλήθη από 130 ένοπλους. Έγινε συμπλοκή και αναγκάστηκαν οι άνδρες του να υποχωρήσουν στα Μάλγαρα. Μεταξύ της Μακράς Γέφυρας και του Παυλίκιοι πυροβολήθηκε αμαξοστοιχία εν κινήσει. —Στις 5 Οκτωβρίου και πάλι, έγινε γνωστό ότι είκοσι ένοπλοι Τούρκοι πήγαν στο εκκενωμένο πλέον χωριό Σάκκος της Σηλυβρίας για να λεηλατήσουν ό,τι έμεινε. Έγινε συμπλοκή με τους άνδρες του Σταθμού Χωροφυλακής και συνελήφθησαν δύο Τούρκοι, από τους οποίους ο ένας ήταν τραυματισμένος. —Φτάνουμε μέσα σε καθεστώς τρόμου στις 6 Οκτωβρίου. Την ημέρα εκείνη ιερέας από το Μεγάλο Ζαλούφι πληροφόρησε τον υποδιοικητή της Μακράς Γέφυρας (Ουζούν Κιοπρού) ότι επτά ένοπλοι Τούρκοι επιτέθηκαν εναντίον σαράντα οικογενειών του χωριού, οι οποίες είχαν ξεμείνει περιμένοντας να φύγουν. Επίσης, απόσπασμα Πεζικού από πέντε άτομα,

με λοχία επικεφαλής, που πήγαιναν από την Ηράκλεια στην Τυρολόη (Τσορλού) συνάντησαν σε διάφορα σημεία της διαδρομής τρεις συμμορίες. Η μία ήταν ενδεκαμελής, η άλλη δεκαπενταμελής και η τρίτη οκταμελής. Έγιναν συμπλοκές και, όπως ανέφερε η Χωροφυλακή Τυρολόης, σκοτώθηκαν δύο Τούρκοι. —Στις 7 Οκτωβρίου φάλαγγα αυτοκινήτων που μετέβαινε στη Βιζύη πυροβολήθηκε καθ' οδόν από κατοίκους του χωριού Πύργιαλη (ανατολικά του Μπουνάρ Χισσάρ). Σε εκείνο το σημείο επίσης μια γυναίκα πρόσφυγας ληστεύθηκε και της έκλεψαν δύο αγελάδες και δύο βόδια. —Πάλι στις 7 Οκτωβρίου, περίπου εκατό Τούρκοι, οι περισσότεροι ένοπλοι, επιτέθηκαν κατά του Α. Μπαμπατζάνη, που είχε βγάλει για βοσκή ποίμνιο αιγοπροβάτων κοντά στο χωριό Σεντούκιο της περιφέρειας των Μαλγάρων. Τον εξανάγκασαν να εγκαταλείψει το κοπάδι του, που το έκλεψαν. Την ίδια μέρα άλλοι ογδόντα Τούρκοι, κρατώντας όπλα και τσεκούρια επιτέθηκαν κατά του Ι. Προδρόμου και άλλων είκοσι που έβοσκαν τα ποίμνια τους στη θέση Κουρί, επί της οδού Σεντουκίου-Μαλγάρων. Έκλεψαν ακόμη είκοσι πέντε αγελάδες και σκότωσαν τον ποιμένα Ν. Παυλιούρη, σύμφωνα με τον υποδιοικητή Μυριοφύτου. —Η 7η Οκτωβρίου 1922 έκρυβε ένα ακόμη γεγονός που αξιοποίησαν οι στρατιωτικές αρχές. Στο χωριό Σαρακίνα, βορείως της Βιζύης, οι ελληνικές δυνάμεις συνέλαβαν τον Τούρκο συμμορίτη Χαλίλ Ογλού Ταχσίν, καταγόμενο από τις Σαράντα Εκκλησίες. Από την ανάκρισή του οι στρατιωτικοί συμπέραναν ότι Τούρκοι αξιωματικοί οργάνωναν σώμα ατάκτων, βάσει εντολών που είχαν από την Κωνσταντινούπολη, με στόχο να κάνουν δολιοφθορές στις σιδηροδρομικές συγκοινωνίες που κινούνταν ελληνικά τρένα, μεταφέροντας άνδρες και υλικό του υποχωρούντος στρατού. Ήδη είχαν αρχίσει να σημειώνονται κάποια τέτοια συμποτάζ. Το τραγικό είναι, όπως προέκυψε από την ανάκριση του Τούρκου άτακτου, ότι από τις αρχές του Σεπτεμβρίου είχε καταφτάσει στην περιοχή ο Τούρκος λοχαγός Ντερβίς

Μπέης, ο οποίος πραγματοποίησε μια λαϊκή συγκέντρωση σε ένα τζαμί της Τσατάλτζας και εκεί κάλεσε του ομοφύλους του να καταταγούν εθελοντικά στο ανταρτικό σώμα που άρχισε να διοργανώνει εναντίον των Ελλήνων. Την ομιλία του παρακολούθησαν μάλιστα Γάλλοι και Ιταλοί αξιωματικοί! Το σώμα του λοχαγού Ντερβίς Μπέη μετονομάστηκε σε 1ο Ανεξάρτητο Τάγμα Τσατάλτζας, με διοικητή τον λοχαγό Νατζή Μπέη. Ο διοικητής της Στρατιάς Θράκης, υποστράτηγος Κωνσταντίνος Νίδερ, από την άλλη, με έγγραφό του ζητούσε από την ελληνική κυβέρνηση να πληροφορήσει τον στρατηγό Χάριγκτον για όσα συνέβαιναν σε περιοχή, που βάσει της συνθήκης των Μουδανιών, απαγορευόταν η συγκρότηση τέτοιων σωμάτων. —Ξημέρωσε και η 8η Οκτωβρίου 1922, αλλά εκείνη τη μέρα δεν είχαν τηλεφωνική επικοινωνία μεταξύ Χαριούπολης και Ραιδεστού. Εστάλη ένα συνεργείο με δύο στρατιώτες και τέσσερις χωροφύλακες για αποκατάσταση της τηλεφωνικής επικοινωνίας μεταξύ των δύο πόλεων. Πέρασε ένα εικοσιτετράωρο και δεν επέστρεψε το συνεργείο. Εστάλη έριππο απόσπασμα Χωροφυλακής με επικεφαλής ενωμοτάρχη. Όταν δεν επανήλθε και το απόσπασμα αυτό στη βάση του, ξεκίνησε ο ανθυπασπιστής Ν. Ευαγγελάτος με σαράντα ιππείς. Πουθενά όμως δεν βρέθηκαν οι δύο πρώτες ομάδες. —Στις 8 Οκτωβρίου επίσης πέντε ποιμένες που οδηγούσαν ένα ποίμνιο τετρακοσίων πενήντα προβάτων από τη Σηλυβρία στην Τυρολόη υπέστησαν επίθεση άοπλων Τούρκων κατοίκων, που μπόρεσαν να τους κλέψουν λίγα πρόβατα. Από τους πέντε παθόντες οι τρεις επέστρεψαν στη Σηλυβρία. Οι άλλοι δύο εξαφανίστηκαν. —Την ίδια μέρα Τούρκοι κάτοικοι πέντε χωριών μετέβησαν στο χωριό Ρισίκιοι για να αρπάξουν εγκαταλειφθέντα σιτηρά Ελλήνων που έφευγαν. Ο αστυνομικός σταθμάρχης του χωριού Άσυλο μετέβη επί τόπου και αντάλλαξε πυροβολισμούς με τριάντα ένοπλους Τούρκους και τους υποχρέωσε σε φυγή. —Πάντα την ίδια μέρα, στη θέση Σούβλα, κοντά στον σταθμό, πέντε

ένοπλοι Τούρκοι επιτέθηκαν εναντίον ενός παραπήγματος στο οποίο κοιμόταν οι Α. Ζωγράφος, εργολάβος αγγλικών έργων δημιουργίας πολεμικών τάφων και ο Ιταλός Τζοβάτι. Τους λήστεψαν αφαιρώντας από τον Ζωγράφο 95 λίρες και ένα ρολόι και από τον Τζοβάτι 55 λίρες Τουρκίας, όπως ανέφερε η Χωροφυλακή Μαδύτου. —Και πάλι στις 8 Οκτωβρίου τρεις Αρμένιοι, προερχόμενοι από την Τυρολόη και μεταβαίνοντας στη Δυτική Θράκη, ληστεύθηκαν κοντά στο χωριό Μεγάλη Τζιτζιπάρα από τέσσερις ένοπλους Τούρκους. Από τον ένα Αρμένιο έκλεψαν 1.500 δραχμές, δύο φοράδες και ένα βοϊδάμαξο με τις αποσκευές. Από τον δεύτερο Αρμένιο έκλεψαν 2.000 δραχμές και από τον τρίτο 2.500 δραχμές, ένα μολάρι και ένα βοϊδάμαξο. Παθόντες ήταν ο Λάζαρος Μπρουσαλιάν, ο Φραγκούλ Τιολιάν και ο Ετογιάν Καπαριάν. —Στις 8 Οκτωβρίου, κατ' αναφορά του υποστράτηγου Κωνσταντίνου Νίδερ, ένοπλοι Οθωμανοί κάτοικοι του χωριού Σπαρτάκιοι, μεταξύ Χαριούπολης και Μακράς Γέφυρας, επιτέθηκαν εναντίον διερχομένων προσφύγων, τραυμάτισαν δύο πρόσφυγες και κατακράτησαν δέκα αραμπάδες με αποσκευές. Αυθημερόν εστάλη απόσπασμα ευζώνων, το οποίο μόλις πλησίασε, προκάλεσε τρόμο στους Τούρκους που ετράπησαν σε φυγή, εγκαταλείποντας τους αραμπάδες, πλην τριών, που εξαφανίστηκαν. Συνελήφθησαν τέσσερις αιχμάλωτοι μεταξύ των οποίων και ο επικεφαλής των επιτεθέντων. Θα ακολουθήσει δεύτερο μέρος. ΠΗΓΕΣ —Αρχείο εφημερίδων «ΦΩΣ», «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ» Θεσσαλονίκης και «ΠΑΤΡΙΣ» Αθηνών. —Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών. —Εθνικό Ίδρυμα «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος». *Το παρόν κείμενο δημοσιεύθηκε για πρώτη φορά στην ιστοσελίδα «Νεώτερη ελληνική ιστορία – Σκόρπια θέματα ελληνικής ιστορίας» sitalkisking.blogspot.com στις 16 Ιανουαρίου 2022. **Ο Παντελής Στεφ. Αθανασιάδης γεννήθηκε στο Διδυμότειχο Έβρου και είναι δημοσιογράφος και συγγραφέας. Έχει εργασθεί για πολλά χρόνια σε εφημερίδες και ραδιόφωνα και υπήρξε

κοινοβουλευτικός συντάκτης της ΕΡΤ. Έχει δημοσιεύσει πληθώρα άρθρων, κυρίως ιστορικών για την περιοχή της Θράκης. Έχει τιμηθεί επίσης για την πολύτιμη συνεισφορά του με το βραβείο τού Ιδρύματος Προαγωγής Δημοσιογραφίας «Αθ. Μπότσης», το Γ' βραβείο της Ελληνικής Γλωσσικής Εταιρείας κ.ά.

Ανήμερα της Παναγίας του '22, μάς βάρεσε το μεγάλο αστροπελέκι. Ο κόσμος έβγαινε απ' την εκκλησία, όντας ήρθε το μαύρο μαντάτο. «Έσπασε το μέτωπο! Έπεσε η Μικρασία! Αντίκρυ σφάζουνε αράδες!». Και βγαίνοντας ο Αύγουστος: «Κάηκε η Σμύρνη! Η θάλασσα γιόμισε άψυχα κορμιά!». Ο νους σταμάτησε. Δεν χώραγε τέτοιο αναποδογύρισμα.

Κι αντάμα με τα μαντάτα, οι ξεριζωμένοι. Χιλιάδες Μικρασιάτες πρόσφυγες, με φανερό τον τρόμο στα μάτια, στοιβαγμένοι σε βάρκες και καΐκια, ήρχονταν απ' αγνάντια, μερόνυχτα ολάκερα. Ούλος ο γιαλός, απ' την Καλλιχράτεια ως τη Ραιδεστό

και συγγενείς. Ανάμεσα, και λαβωμένοι στρατιώτες που κατάφεραν, όπως όπως, να γλιτώσουνε το μαχαίρι. Νησιτικοί, μισόγυμνοι και ξυπόλυτοι, διακόνευαν ένα κομμάτι ψωμί, για να σταθούνε στα ποδάρια τους.

Τα βράδια, κλάματα και μαύρα μοιρολόγια έσκιζαν τη σιγαλιά της νύχτας σ' ούλη την αμμουδιά. Λόγος με κόπο έβγαине απ' τα χείλια τους. Κι όντας κανένας έπαιρνε το κουράγιο να ιστορήσει τι γίνηκε, μια ανατριχίλα απλώνονταν ολόγυρα κι ο φόβος μεγάλωνε πιότερο.

«Δε βάνει ο νους σας τι γίνηκε αντίπερα, πατριώτες... Έσπασε το μέτωπο. Πισωστράτισαν οι δικοί μας... Γένηκε μεγάλη προδοσιά. Ο χάρος έχει θέρο... Εμείς γλιτώσαμε κατὰ τύχη. Σπιτικά ξεκληρίστηκαν συφάμελα... Κορίτσια ντροπιάστηκαν ομπρός σε γονιούς και παππούδες, και γυρνούν με το σπόρο της ντροπής στην κοιλιά τους. Παιδιά ορφάνεψαν... Γυναίκες χήρεψαν. Γερόντοι, παιδιά κι ανήμποροι σφάχτηκαν... Πολλοί

βουνά, να βγει στην Τρίγλια κι από και με καΐκι στο χωριό μας, και να γλιτώσει τη φαμίλια του.

Στο έβγα του Τρυγητή (1922), η μόρα ήρθε και στην αυλή μας. Στην αρχή, κουβέντες μισές, σκόρπιες. «Φεύγουμε!», «φεύγει ο στρατός μας!», «έρχονται οι Τούρκοι!», «ο Θεγός να βάλει το χέρι του!», «μας σηκώνουνε!». Κανένας δεν ήξευρε πώς, γιατί, πότε. Το μαύρο μαντάτο θέριεψε τον τρόπο, όπως ο αγέρας ο τρελός αντρείβει τη φωτιά. «Ωστε, τόση ήτανε η λευτεριά μας; Μονάχα δυο χρόνια; Αδύνατον! Ψέματα! Δεν μπορεί! Όνειρο θα είναι!».

Κι όμως, δεν ήταν όνειρο! Στις 3 του Οχτώβρη, αυτό που ίσαμε τότες πέρανε από στόμα σε στόμα, μας το είπε κι η Νομαρχία. Χωροφυλάκιοι, που ήρθανε απ' τη Ραιδεστό, πήρανε σβάρνα τα χωριά μας και έσβησαν και τις λιγοστές ελπίδες.

«Στις 28 Σεπτεμβρίου “οι σύμμαχοι”, με πρώτους τους Γάλλους και τους Ιταλούς, υπογράψαν στα Μουδανιά την

και την Καλλιπολη, γιόμισε ανθρώπινα κουρέλια. Γυναϊκόπαιδα, παππούδες, γιαγιές κι ανήμποροι. Οι άντρες λιγοστοί. Μάνες αλλοπαρμένες, με τα μάτια πεταμένα όξω απ' τον τρόπο, γύρευαν τα παιδιά τους και, την ίδιαν ώρα, παιδιά αδέσποτα γύρευαν σαν χαμένα γονιούς

ξεκοιλιάστηκαν ζωντανοί. Παπάδες πνιχτήκαν με το πετραχήλι τους, πλάι στο πεταμένο δισκοπότηρο... Σπίτια κι εκκλησιές κάηκαν!». Αυτά μας είπε με πολύ κόπο ο μπαρμπα-Αναστάσης, ένας τουρκόφωνος Ρωμός, που κατάφερε, με την ψυχή στο στόμα, μέσα απ' τα

παράδοση της Ανατολικής Θράκης στην Τουρκία. Μέσα σ' ένα μήνα, ο ελληνικός στρατός πρέπει να εγκαταλείψει την περιοχή. Θα παραμείνουν μόνο η χωροφυλακή και μικρές συμμαχικές δυνάμεις, ως τις 2 Νοεμβρίου, για να παραδώσουν στους Τούρκους!

Καταπώς μας είπανε, η συμφωνία όριζε να φύγει ο στρατός μας, δεν έλεγε να φύγει κι ο κόσμος. Ούτε ακούστηκε τέτοια διαταγή. Όσοι ήθελαν, λέει, μπορούσαν να μείνουν στα σπίτια τους και από «Έλληνες πολίτες», να γενούν ξανά «Οθωμανοί πολίτες». Μα ποιος γνωστικός κόταγε (τολμούσε) να απομείνει! Σε λίγες ημέρες θα ξαναγύρναγαν οι Τούρκοι. Κι αυτήν τη φορά, θα ήτανε θεριά ανήμερα. Καταπόδι τους θα ήρχονταν κι οι τσέτες με τους Κούρτηδες (Κούρδους) που, σαν τα τσακάλια, παραφύλαγαν να αρπάξουνε τα ρωμαίικα νοικοκυριά. Όσα φοβερά μάς ιστόρησαν οι ξεσπιτωμένοι Μικρασιάτες απ' αντίκρυ, βόιζαν ακόμα στ' αυτιά μας και μας γιόμιζαν τρόμο. Κι άμα σε πιάσει τρόμος, το μυαλό σασιρντίζει*!

Σαν πέρασε το πρώτο ζεμάτισμα, ένα πράγμα μάς ένοιαζε ούλους, το φευγιό. «Πόσες μέρες έχουμε;», «να φύβγουμε μιαν ώρα αρχύτερα», «να φύβγουμε αύριο», άκουγες παντού. Ούλοι ξεσηκώθηκαν και, βια τη βια, αρχίνησαν να τα μαζώνουνε. Μεγάλη λαχτάρα είχανε οι γονιοί, που τα παιδιά τους ήτανε στρατιώτες στη Μικρασία. Γλίτωσαν άραγες; Και πώς θα μάθαιναν κατά πού κίνησαν οι δικοί τους; Θα ξαναντάμωναν; Πόνος βαρύς κι ασήκωτος.

«Με τι μπορούμε να φύβγουμε;» ρώταγαν ούλοι τον άνθρωπο της

Νομαρχίας, που ήρθε απ' τη Ραιδεστό. «Θα έρθουνε βαπόρια να σας πάρουνε. Όσοι θέλετε, μπορείτε κι απ' τη στεριά με τα κάρρα. Με τα τρένα, μονάχα μετά τις 17 Οκτωβρίου. Μέχρι τότε είναι πιασμένα απ' το στρατό».

Οι πιο βιαστικοί φόρτωσαν αποβραδís, και πριν το χάραμα έξεψαν και κίνησαν για την Ελλάδα. Σαν ακούστηκαν στο καλντερίμι τα τροχούλια (ρόδες) και φάνηκαν στο σοκάκι τα πρώτα κάρρα, η λύπη βάραινε πióτερο τις ψυχές μας. Ολόγυρα έβλεπες προσώπατα άσπρα, στόματα στεγνά και μάτια γιομάτα παράπονο, για την κακοτυχιά που μας ήβρε στα καλά καθούμενα. Μέσα στο νου, ούλα ήτανε μπερδεμένα. Μονάχα όποιος έζησε την προσφυγιά, μπορεί να καταλάβει της ψυχής το ανακάτεμα.

Βλέπεις τον τόπο σου, τότε πατάς, ρουφάς τον αγέρα του, ακούς τα πουλιά του να κελαϊδούνε, και καποιοινοί σε προστάζουνε ούλα αυτά, μονομιάς, να τα λησμονήσεις και να φύγεις. Δίχως να ξεύρεις μήτε πού θα πας μήτε άμα φτάσεις ζωντανός. Το άδικο σε πινίγει. Θέλεις να παραπονευτείς, να υβρίσεις, να βαρέσεις, ακόμα και να σκοτώσεις, ναι να σκοτώσεις τον αίτιο, που δε λογαριάζει εσένα, τα παιδιά σου, τη φαμίλια σου. Μα ποιος είναι ο αίτιος; «“Οι μεγάλοι”, που μας πρόδωσαν» είπε την ώρα που έφευγε ο Γιαννέλος, ένας αξιωματικός παλικάρι, που λάτρευε το βασιλιά. Και πού να έβρεις εσύ

εκείνην την ώρα τους «μεγάλους», για να γυρέψεις το δικιο σου; Αναγκαστικά, μπαίνεις άβουλος στο μεγάλο κοπάδι, και όπου βγει! Δεν έχεις γνώμη. Νιώθεις άχρηστος, αδειανός, τιποτένιος!

Μέσα σε λίγες ώρες, ένα μακρύ φιδωτό ποτάμι από αραμπάδες, διάβαινε βουβό της μοίρας της καικιάς το δρόμο. Η άκρη του χάνονταν μακριά στ' αψηλώματα, εκεί που ο ουρανός ακούμπαγε τη γης. Και στο διάβα του έσμιγαν, από δεξιά και ζερβά, κι άλλοι αραμπάδες, και το ποτάμι φούσκωνε και θέριευε, και μαζί θέριευε κι ο πόνος του ξεσπιτωμού. Από δίπλα, και πολλοί με τα γαϊδουράκια τους, μα κι άλλοι ποδαράτοι. Αντάμα κι οι κεχαγιάδες, που πολέμαγαν οι φουκαράδες να σώσουνε ό,τι μπόρεγαν απ' το κοπάδι τους και το βιος τους. Έστω και λίγα προβατάκια, για σερμεγιέ (κεφάλαιο) στο καινούργιο αρχίνημα.

Και σαν να μην έφτανε ο σταυρός που κουβάλαγε ο καθένας στο νώμο του, αναπόδιασε κι ο καιρός. Αστραπές, μπουμπουνητά, κρύοι αγέρηδες, βροχές και μπόρες παράταιρες για Οχτώβρη, και χαλάζια χειρότερα απ' του καλοκαιριού βάρεσαν τα καραβάνια, την ώρα που κίνησαν για το άχαρο ταξίδι. Και μέσα σ' εκείνη τη μπόρα και την κοσμοχαλασιά, έφτανε ένας αραμπάς να βουλιάζει, ένα τροχούλι (ρόδα) να λυγίσει απ' το μεγάλο φορτιό, και σταμάταγε ούλη η φάλαγγα.

Η στράτα του ξεριζωμού μεγάλη.

Αρχίναγε όξω απ' τον Τσεκμετζέ (Άθουρα), έπαιρνε την παλιά τη σούσα και, αφού πέρναγε από Σηλυβριά, Τυρολόη, Μουρατλί, Κεσσάνη, Ουζούν Κιοπρού (Μακρά Γέφυρα) κι Εργενέ Ντερέ (Εργίνη Ποταμό), έφτανε στη Μαρίτσα (Εβρος). Εκεί, όσοι μπόρεγαν, πέρναγαν απ' το σιδερένιο γιοφύρι του Κούλελι Μπουρτζάτζ (Πύθιο) για (ή) απ' τα σάλια (σχεδιές) που έστρεψε ο στρατός κι έβγαιναν αντίκρυ στο Διδυμότειχο. Οι πιότεροι ανηφόριζαν, αντάμωναν την άλλη στράτα που ήρχουνταν απ' τις Σαράντα Εκκλησιές και όλοι μαζί διάβαιναν το γιοφύρι της Αντριάνού κι έβγαιναν στο Κάραγατς. Από κει, κατηφόριζαν στο Φεριντζίκ (Φέρρες), στο Ντεντέ Αγάτς (Αλεξαντρούπολη), στη Γιουμουρτζίνα (Κομοτηνή) και στη Μακεδονία.

Οι γερόντοι, ανήμποροι, ξαπλωμένοι στους αραμπάδες, μέτραγαν μοιριολογώντας ένα ένα τα βήματα, που ξεμάκρυναν απ' τη φύτρα τους. Τα 'βαζαν και με τους δικούς τους, που δεν έστρεξαν να τους αφήσουνε ν' αποθάνουνε στον τόπο τους. «Ασήτε* με, μπρε, ν' αποθάνω εδώ, στον τόπο μ'! Μη με ξεριζώντε τα τζιέρια μ' (συκώτια)! Που να μην έσωνα, να πιω τέτοιο φαρμάκ'!» φώναζε στα παιδιά του ένας παππούς απ' τον Τσεκμετζέ, όντας σταμάτησαν στο χωριό μας, για να γιομίσουνε με νερό τη μπούκλα (ξύλινο παγούρι) τους. Ρώτηζα για τον

παπα-Φώτη. «Πέρσι, σχωρέθηκε» είπε ένα παλικάρι, που πολέμαγε να δώσει κουράγιο στους γονιούς του.

Με καρδιές σφιγμένες, μάτια κόκκινα, πρησμένα, και με στόματα σφαλιχτά, διάβαιναν άλαλοι το δρόμο τον αγύριστο. Με πίκρα, γι' αυτό που άφηναν. Με φόβο, γι' αυτό που θα ήβρισκαν. Πολλοί καλοτύχιζαν τους αποθαμένους, «που τους αξίωσε ο Θεγιάς να τους σιεπάσει το χώμα της Πατρίδας. Εμείς δεν ξεύρουμε νε* πού θα ζήσουμε νε πού θα αποθάνουμε!». Πολλοί δεν άντεξαν. Η καρδιά τους τους πρόδωσε. Παραχώθηκαν στο δρόμο. Οι τυχεροί, με παπά και μ' ένα βιαστικό «αιωνία η μνήμη». Οι άλλοι, δίχως παπά, αδιάβαστοι, αβλόγητοι, αθύμιαστοι.

Οι ρίζες μας κόβουνταν. Φαμίλιες κομματιάζονταν και κάθε κομμάτι έπαιρνε το δικό του δρόμο. «Ατζεπα (άραγε) θα ξανταμώσουμε;» Σε ήρχουνταν να βάλεις τα κλάματα. Μα για ποιο να πρωτοκλάψεις; Για τους ζωντανούς, που ξεριζώνονταν και σκόρπιζαν; Για τους αποθαμένους, που θ' απόμνησκαν παρατημένοι; Για τα σπίτια, που θα γίνονταν γιάγμα; Για την εκκλησιά, που θα γύρναγε σε τζαμί; Για το βιος, που γίνηκε με ιδρο και κόπο, και τώρα θ' άλλαζε αφέντη; Για όλα αυτά έκλαιγες. Μα και για το φύσημα του αγέρα, το χάδι του γήλιου, το αηδονοκελάδημα, το κελάρυσμα

του νερού. Για όλα, όσα συνήθισαν να βλέπουν τα μάτια, να ακούνε τα αυτιά, να ακουμπάνε τα χέρια, να νιώθει η ψυχή. Για όλα, όσα αγάπησες από παιδί, τα ένιωθες δικά σου, ήτανε ένα με τα σένα, και τώρα θα απόμνησκαν οπίσω. «Για την Πατρίδα» έκλαιγες, γιατί αυτή θ' απόμνησκε οπίσω.

Αχ, αυτή η λέξη, που πρωτακούστηκε εκείνες τις ημέρες, γραφτηκε στο νου και στην καρδιά με δυνατό μελάνι! Τα χείλια την έκαμαν λυπητερό τραγούδι. Και το τραγούδι το πήρε ο αγέρας και το 'καμε μοιριολόι, που πέρασε βουνά και πέλαγα, πολιτείες και χωριά, κι απλώθηκε σ' ούλη τη Θράκη και τη Μικρασία, κι όπου η φύτρα η ρωμαίικη γνώριζε εκείνην την ώρα την κατάρα του ξεριζωμού.

Μονάχα το κουράγιο, που έπαιρνε δανεικό ο ένας απ' τον άλλο, κρατάγε ζωντανή την ελπίδα, πως δε θα χαθούμε. Πολλοί, μαθημένοι από πρωύτερους λιγόχρονους ξεσπιτωμούς, πίστευαν πως κι αυτός ο σηκωμός θα είχε γλήγορο γυρισμό. «Να μην πάμε πολύ μακριγά. Να βγούμε αντίκρυ απ' τη Μαρίτσα (Εβρο) και να σταθούμε. Να μην έχμε μακρύ δρόμο στο γυρισμό», ορμήνευαν τους δικούς τους.

Όσοι διάλεξαν τα βαπόρια, κατέβηκαν στα γιαλοχώρια. Απάνω από εκατό χιλιάδες παραζαλισμένοι Θρακιώτες ήτανε απλωμένοι στα λιμάνια της Προποντίδας στις 4 του Οχτώβρη. Κοντά σ' αυτούς, κι άλλοι τόσοι Μικρασιάτες που ήρθαν σε μας για να σωθούνε. Το κουμάντο το είχε ο νομάρχης της Ραιδεστού. Εκεί πάγαιναν πρώτα εύκαιρα τα βαπόρια κι εκείνος τα μοίραζε στο Ξάστερο, τους Επιβάτες, τη Σηλυβριά, την Ηράκλεια, το Μυριόφυτο, την Περίσταση και σ' άλλους μικρούς κόρφους. (Γεώργιος Εμμ. Μάνος

ΧΡΟΝΟΙ ΔΙΣΕΚΤΟΙ ΚΑΙ ΜΗΝΕΣ ΟΡΙΓΙΣΜΕΝΟΙ, Ιστορικό αφήγημα, Απόσπασμα, Εκδόσεις Λόγος & Εικόνα, 3η Έκδοση)

ΕΛΠΙΝΙΚΗ ΔΑΜΙΑΝΙΔΟΥ-ΒΑΓΚΝΕΡ ΑΠΟ ΤΗ ΝΟΤΙΑ ΠΕΛΛΑΣ (1938-2023)

Γεννήθηκε στη Νότια Πέλλας το 1938 από αγωνιστική οικογένεια. Ο πατέρας της ήταν εξορία στη Φολέανδρο κι όταν δόθηκε η απόλυση, κάποιος από τους παραμονεύοντες έξω από τη φυλακή (όπως συνήθιζαν να κάνουν οι φασίστες), τον σκοτώσανε πριν προλάβει να φτάσει στη Νότια το 1943. Ο αδερφός της, επίσης ΕΛΑΣίτης, σκοτώθηκε ηρωικά πολεμώντας τους φασίστες Γερμανούς, Βούλγαρους και Ιταλούς. Ήταν από τους πρώτους αντάρτες του ΕΛΑΣ στον νομό Πέλλας. Μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας (Μάρτιο 1945) και με την έναρξη του εμφυλίου πολέμου, η οικογένεια της Ελπινίκης μαζί με σχεδόν όλο το χωριό φεύγουν προς τα σύνορα της Γιουγκοσλαβίας.

«Φύγαμε από μόνοι μας, κανείς δεν μας υποχρέωσε. Ήταν το 1946. Μας βρήκαν οι αντάρτες. Θυμάμαι η

γιαγιά μου δεν έβλεπε καλά, τη βάλανε καβάλα στο άλογο και ο αντάρτης της έλεγε να μη φοβάται, ότι δεν θα πέσει από το άλογο. Μέρα νύχτα περπατούσαμε. Μαζί μας ήταν και οι συγγενείς μας. Περάσαμε τα βουνά και μπήκαμε στην Γιουγκοσλαβία, στο Μοναστήρι (Μπίτολα) όπου δεν μείναμε πολύ. Εκεί υπήρχαν πολλοί Έλληνες πρόσφυγες σαν και μας»

Μετά το Μοναστήρι εγκαταστάθηκαν στο Μπούλκες, όπου η μητέρα της δούλευε στη φάρμα του Μπούλκες ενώ τα παιδιά και η Ελπινίκη πηγαίνανε στο σχολείο. Η Ελπινίκη μιλούσε πολλές φορές για τη ζωή της στο Μπούλκες όπου πέρασε τρία ευτυχισμένα χρόνια. Εκεί πήγαν σινεμά για πρώτη φορά

στο τραίνο για το μεγάλο ταξίδι στην Τσεχοσλοβακία. Στην Τσεχοσλοβακία ξεκινάει μια νέα ζωή σε παιδικούς σταθμούς, πρώτη στάση στο Βίτκοβ Μοραβίας για δύο μήνες, μετά στον παιδικό σταθμό Βέλκε Χεράλτισε όπου πέρασε τα πιο όμορφα παιδικά της χρόνια, σχολείο στον παιδικό σταθμό Χράσταβα μέχρι το 1954 και μετά συνέχισε τις σπουδές της στην Ανώτερη Χημική Σχολή από την οποία αποφοίτησε με άριστα το 1958. Δούλεψε σε χημικό εργοστάσιο μέχρι το 1971 και συνέχισε να εργάζεται στο Ινστιτούτο Έρευνας Καλλυντικών Προϊόντων μέχρι να συνταξιοδοτηθεί το 1993 στη Πράγα.

«Ήμασταν ευτυχισμένοι και πάντα

και με πολύ χιούμορ μας έλεγε πως όταν είδαν ένα τραίνο στην οθόνη, όλοι τρομάζανε διότι νομίζανε ότι πάει να τους πατήσει. Το 1949 η Ελπινίκη μαζί με πολλά άλλα παιδιά μπήκε

σε ελληνική ατμόσφαιρα. Ήμουν στη χορωδία και στο χορευτικό συγκρότημα. Το 1956 η Κοινότητα της Πράγας κέρδισε το πρώτο βραβείο στο Πανελλήνιο Φεστιβάλ στο Κρνοβ και γι' αυτό μας στείλανε στην Ουγγαρία όπου τραγουδήσαμε στους Έλληνες εκεί.»

Τα παιδιά των παιδικών σταθμών για τα ελληνόπουλα ζούσαν αδελφικά και ακόμα σήμερα κρατάνε αδελφικές σχέσεις με τους φίλους και φίλες τους. Από μία αφιέρωση στο ειδικό άλμπουμ της Ελπινίκης (το άλμπουμ της αποφοίτησής της από το σχολείο το 1954) διακρίνουμε το πόσο αδελφική ήταν η ατμόσφαιρα που επικρατούσε στους σταθμούς και την επιρροή που

είχαν τα λόγια του Νίκου Ζαχαριάδη, γ.γ. του ΚΚΕ, σχετικά με την ελληνική ταυτότητα των παιδιών.

Η Ελληνική ήταν δραστήριο μέλος της ΕΚ Πράγας. Μία αναδρομή στο φωτογραφικό υλικό βλέπουμε ότι δεν έλειπε ποτέ από καμία εκδήλωση: ετήσιες γενικές συνελεύσεις, κοπή της πίτας, εορτασμούς των εθνικών επετείων, της ΕΠΟΝ, της Πρωτομαγιάς, στις συναντήσεις με τους συμπατριώτες μας σε διάφορες πόλεις, στις εκδρομές μας στα βήματα της πολιτικής προσφυγιάς στην Τσεχοσλοβακία. Και όχι μόνο. Τη συναντούσαμε και στις γιορτές των μικρών μας συμπατριωτών. Αγαπούσε την πατρίδα της, την Ελλάδα. Δεν επαναπατρίσθηκε και στην ερώτησή μας γιατί μας έλεγε:

«Πήγαινα συχνά στην Ελλάδα μετά την πτώση της χούντας. Αλλά πού να πάω; Πήγα στο χωριό μου και βρήκα το σπίτι μας, το οποίο μας το άρπαξε ο θεός μου και πήγε μέσα. Έφραξα να

βρω την τοποθεσία όπου σκοτώθηκε ο αδερφός μου ΕΛΑΣίτης, ο Γιάγκος. Δεν βρήκα πληροφορίες κι έτσι του έφτιαξα εγώ το 'μνήμα' του, εκεί πάνω στο βουνό, έβαλα πετρώδες γύρω-γύρω και αγριολούλουδα του βουνού μας. Εδώ, στην Τσεχοσλοβακία/Τσεχία είμαι από 11 ετών. Εδώ έκανα οικογένεια, εδώ μεγάλωσα, εδώ έζησα ευτυχισμένα. Εδώ θα πεθάνω...»

ΕΒΑΛΕ ΤΗ ΣΦΡΑΓΙΔΑ ΤΟΥ ΣΕ ΜΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΗ ΕΠΟΧΗ Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΘΡΥΛΟΥ ΤΩΝ ΓΗΠΕΔΩΝ, Ο ΟΠΟΙΟΣ «ΕΦΥΓΕ» ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΠΡΙΝ ΛΙΓΕΣ ΜΕΡΕΣ, ΣΕ ΗΛΙΚΙΑ 81 ΕΤΩΝ | ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΤΑΡΤΩΝ ΣΤΗΝ ΚΑΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΛΔ ΟΥΓΓΑΡΙΑΣ ...ΣΤΙΣ ΕΠΕΛΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΗΠΕΔΑ

«Είμαι ο πιο ήρεμος ποδοσφαιριστής του κόσμου. Όλοι οι αντίπαλοί μου με βρίζουν χυδαία, αλλά εγώ κατορθώνω να συγκρατώ τα νεύρα και την αγανάκτησή μου. Πάντως πικραίνομαι, γιατί ακούω να μου λένε πολλές απαράδεκτες χυδαιότητες, όπως “παλιοκομμουνιστή, σήμερα θα πεθάνεις” και κάτι άλλες βρωμίες που ντρέπομαι να τις πω. Βέβαια πολλοί παίκτες προσπαθούν με κάθε τρόπο να εκνευρίσουν τους αντιπάλους τους, αλλά δεν νομίζω ότι αυτό που συμβαίνει με μένα έχει προηγούμενο. Σε κάθε παιχνίδι ακούω φοβερά πράγματα. Πάντως, τους προειδοποιώ όλους: Ας λένε ό,τι θέλουν! Δεν πρόκειται να με νευριάσουν!».

Με αυτά τα λόγια, σε συνέντευξή του, ο Νίκος Γιούτσος είχε περιγράψει ένα μέρος της αντιμετώπισης που δεχόταν όταν με τις γνωστές επελάσεις

του διέπρεπε στα ελληνικά γήπεδα, φτάνοντας να αναδειχθεί σε μία από τις σπουδαιότερες μορφές που ανέδειξε το ελληνικό ποδόσφαιρο. Ο σπουδαίος παλαιμάχος παίκτης πέρασε στην Ιστορία την περασμένη Τρίτη, 8 Νοέμβρη, σε ηλικία 81 ετών. Τον τελευταίο καιρό νοσηλευόταν σε ΜΕΘ, εξαιτίας προβλημάτων υγείας που αντιμετώπιζε και τα οποία είχαν επιδεινωθεί εδώ και περίπου έναν μήνα.

Δυστυχώς, τα τελευταία τρία χρόνια η Ελληνική αρρώστησε και δεν μπορούσαμε να συνδεθούμε μαζί της ούτε τηλεφωνικά. Μόνο εχθές φάχγοντας για την τύχη της, μάθαμε τελικά από την κόρη της ότι η αγαπημένη μας Ελληνική «έφυγε» από τη ζωή στις 14 Απριλίου 2023. Αιώνια η μνήμη της.

Μαζί με τον Νίκο Γιούτσο «έφυγε» και μια ολόκληρη εποχή του ελληνικού ποδοσφαίρου, στην οποία ο ίδιος φρόντισε να βάλει τη δική του σφραγίδα σε αγωνιστικό επίπεδο, φορώντας τη φανέλα του Ολυμπιακού για μια δεκαετία, από το 1964 μέχρι το 1974 (μέχρι να κλείσει την καριέρα του στον Εθνικό) αλλά και αυτή της Εθνικής Ελλάδας. Αφησε άλλωστε το αποτύπωμά του με τις επελάσεις του στις αντίπαλες άμυνες, που τον έκαναν σύνθημα στα στόματα των φιλάθλων, με τη φράση «Εμπαινε Γιούτσο». Αυτή η ορμή χαρακτήρισε τον Νίκο Γιούτσο στη ζωή του και στην πορεία του μέχρι την καταξίωση στην ελληνική πραγματικότητα, απέναντι σε μια σειρά από δυσκολίες.

Από τις αντάρτικες κορυφές ...στην κορυφή

Η πορεία της ζωής του Νίκου Γιούτσου

έμελλε να είναι παράλληλη με την κορυφαία στιγμή του ταξικού αγώνα στην Ελλάδα, τη συγκρότηση του ΔΣΕ και την τριχρόνη εποποιία του, καθώς και όσα την ακολούθησαν για τους μαχητές του, τους οπαδούς του και τις οικογένειές τους μετά το 1949. Ο ίδιος γεννήθηκε στις 16/4/1941 στο Μακροχώρι Καστοριάς, ένα αντάρτικο χωριό που βομβαρδίστηκε ανελέητα από τις δυνάμεις του αστικού στρατού και των Αμερικανών συμμάχων του. Γι' αυτό οι αντάρτες του ΔΣΕ, σε συνεννόηση με γονείς, πήραν 219 παιδιά από το χωριό και τα μετακίνησαν στις Λαϊκές Δημοκρατίες, όπου θα ήταν ασφαλή. Ανάμεσα σε αυτά τα παιδιά ήταν και ο Νίκος Γιούτσος με την αδερφή του.

Σε δηλώσεις του στην εφημερίδα «Φως των Σπορ», χρόνια μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα και θυμούμενος τη ζωή του στη ΛΔ Ουγγαρίας, έδωσε τη δική του απάντηση για τη μετάβαση εκεί και τη λάσπη του αστικού μύθου περί «παιδομαζώματος», τονίζοντας χαρακτηριστικά: «Το χωριό μου ήταν έξω από την Καστοριά, το Μακροχώρι. Ήταν ανταρτοκρατούμενα μέρη αυτά. Με το ζόρι δεν πήρανε κανέναν εκεί! Μας πήρανε για να μη σκοτωθούμε, γιατί μας βομβαρδίζανε. Και είπαν ότι πρόχειρα θα φεύγαμε και σύντομα θα γυρίζαμε πίσω... (χαμογελάει). Αλλά δεν γυρίσαμε. Επικρατήσανε οι άλλοι. Ο κυβερνητικός στρατός».

Παράλληλα εκθείαζε τις συνθήκες που συνάντησε, αρχικά ως μικρό παιδί και αργότερα σε μεγαλύτερη ηλικία στη ΛΔ Ουγγαρίας, όσον αφορά την περιθάλψη, τη μόρφωση, τις παροχές. «Μέναμε σε κάτι σαν ορφανοτροφείο, αλλά σε πολύ υψηλότερα στάνταρ. Κοιμόμασταν μέσα, τρώγαμε μέσα, σχολείο εκεί, μπάλα εκεί. Οργανωμένη εκπαίδευση στην μπάλα. Στην Εκπαίδευση, στον Αθλητισμό, έδιναν μεγάλη βάση τα κομμουνιστικά καθεστώτα τότε. Και παίρναμε και πολύ καλά λεφτά!», είχε πει.

Στις συνθήκες στην Ουγγαρία αναφέρθηκε και σε άλλες δηλώσεις, μιλώντας για τις τάσεις επιστροφής στη ΛΔ Ουγγαρίας που του προκάλεσαν οι δυσκολίες που συνάντησε στην

Ελλάδα. Μεγάλη σημασία είχαν παίζει οι συνθήκες που συνάντησε στο ποδόσφαιρο και στον αθλητισμό, οι οποίες του προκάλεσαν σοκ: «Είχα μάθει άλλο ποδόσφαιρο, έπαιζα άλλο ποδόσφαιρο. Όταν πρωτοήρθα εδώ, έπαθα σοκ... Είδα ένα χάλι και ήθελα να φύγω! Δεν είχε νορμάλ γήπεδα εδώ. Δεν είχαμε σοβαρό χορτάρι. Δεν είχαμε, καλά - καλά, νορμάλ ποδοσφαιρικά παπούτσια. Υπήρχαν μεγάλες διαφορές με την Ουγγαρία τότε».

Το «ουγγρικό άτι»

Ο Νίκος Γιούτσος ή Μίκλς Γιούτσοφ (Mikls Jucsov) όπως ήταν το όνομά του στην Ουγγαρία - έχει βρεθεί καταγεγραμμένος και ως Νικολάι Γιουτσόφ (Nikolay Jucsov) στα αρχεία της Ουγγρικής Ποδοσφαιρικής Ομοσπονδίας - ξεχώρισε από νωρίς για τις ποδοσφαιρικές του αρετές, στις αλάνες του χωριού Μπελογιάννης, όπου εγκαταστάθηκαν οι πρόσφυγες από την Ελλάδα, και αργότερα με την προσφυγική ομάδα «Ολυμπος». Το ταλέντο του τράβηξε τα βλέμματα των Ούγγρων υπεύθυνων, κάτι που έφερε τη μεταγραφή του στην Τσέπελ, ομάδα δεύτερης κατηγορίας του ουγγρικού ποδοσφαίρου, την οποία οδήγησε στην άνοδο και μετέπειτα σε σημαντικές επιτυχίες στο πρωτάθλημα της πρώτης κατηγορίας, πετυχαίνοντας 11 γκολ τη διετία 1963 - 1964. Εχοντας αρχίσει να βάζει τη σφραγίδα του στα του ουγγρικού ποδοσφαίρου, κέντρισε το ενδιαφέρον του Έλληνα πρέσβη στη Βουδαπέστη, ο οποίος γνώριζε την καταγωγή του. Ακολούθησε μια σειρά επαφών και τελικά το 1964 πραγματοποιήθηκε η μεταγραφή του στον Ολυμπιακό, με μεσολαβητή τον Μανώλη Γλέζο, προλαβαίνοντας την ΑΕΚ, που επίσης είχε εκδηλώσει ενδιαφέρον για την απόκτησή του.

Τα προβλήματα και η καταξίωση Ωστόσο ο δρόμος της επιστροφής του στην Ελλάδα είχε αρκετές δυσκολίες και εμπόδια. Το ελληνικό ΥΠΕΞ δυσκολευόταν να δώσει βίζα στον Γιούτσοφ, καθώς βρισκόταν σε ισχύ η απαγόρευση επανόδου στη χώρα πολιτικών προσφύγων, και ιδιαίτερα σλαβομακεδονικής καταγωγής. Γι' αυτόν τον λόγο ο Ολυμπιακός τον

έφερε με διαβατήριο μίας χρήσης, με το όνομα Γιούτσος, κάτι που του έδωσε και το δικαίωμα να αγωνιστεί στην Εθνική. Από την άλλη, ο ίδιος θεώρησε ότι από πλευράς παραγόντων του Ολυμπιακού δεν τηρήθηκαν κάποιες σημαντικές υποσχέσεις που του είχαν δοθεί και προσπάθησε να φύγει, χωρίς επιτυχία, αφού υπήρχε πρόβλημα με το διαβατήριο. Έτσι έμεινε αναγκαστικά στην Ελλάδα, χωρίς να μπορεί να αγωνιστεί με τον Ολυμπιακό, καθώς δεν έχει λυθεί το θέμα της υπηκοότητάς του, και είχε περιοριστεί στη συμμετοχή σε φιλικές αναμετρήσεις.

Μιλώντας για τα γεγονότα εκείνων των ημερών του 1964, ο Γιούτσος απέρριψε κατηγορηματικά τη φημολογία ότι η κίνησή του αυτή είχε να κάνει με οικονομικά κίνητρα - ξεκαθάρισε ότι οι υποσχέσεις προς το πρόσωπό του που δεν είχαν τηρηθεί αφορούσαν το να έχει το δικαίωμα να μεταβεί ξανά στην Ουγγαρία, για οικογενειακούς λόγους αλλά και για να αποχαιρετήσει τους συμπαίκτες του στην Τσέπελ κατ' ιδίαν, καθώς επίσης για να λύσει όπως άρμοζε ηθικά τη συνεργασία του με την Τσέπελ. Ειδικά το τελευταίο το θεωρούσε προσωπική του υποχρέωση με βάση τη στάση που κράτησαν οι Ούγγροι ιθύνοντες της ομάδας σε σχέση με το ταξίδι του Γιούτσου στην Ελλάδα, παρότι η Τσέπελ βρισκόταν σε περίοδο προετοιμασίας.

Τελικά παρέμεινε στον Ολυμπιακό και μόλις τα προβλήματα λύθηκαν έκανε το ντεμπούτο του σε επίσημο παιχνίδι στις 10/1/1965, και μάλιστα σε ντέρμπι με τον Παναθηναϊκό (1-1). Η σπουδαία καριέρα του Γιούτσου στα ελληνικά γήπεδα μόλις είχε ξεκινήσει... Με τη φανέλα του Ολυμπιακού κατέκτησε 4 πρωταθλήματα (1966, 1967, 1973, 1974) και ισάριθμα Κύπελλα (1964, 1968, 1971, 1973), ενώ συνολικά αγωνίστηκε σε 330 αγώνες σημειώνοντας 128 γκολ. 10 χρόνια αργότερα, το 1974, «μετακόμισε» στον Εθνικό Πειραιώς, όπου και αγωνίστηκε για δύο χρόνια, πριν «κρεμάσει τα παπούτσια του». Παράλληλα ήταν 15 φορές διεθνής με την Εθνική Ελλάδα, πετυχαίνοντας 6 γκολ.

Σοφία Προύσαλη Έκθεση

Γιορτάζουμε 28 Οκτωβρίου 1940

